

BO TILLSAMMANS PÅ ÄLDRE DAGAR

KOLLEKTIVBOENDE FÖR SENIORER I VARNHEM

Daniela Diaconu | Maria Wikström

OM OSS

Den här rapporten som du håller i din hand är ett design förslag för ett kollektivt seniorboende på landsbygden strax utanför Skara. Detta fördjupningsprojekt tar plats i hjärtat av Varnhem, en liten landsort med en rik historia och längs väg 49, 13 km från Skara och Skövde.

Det här projektet är baserat på en bred analys av Skara kommun som är gjord av master studenter från Chalmers Tekniska Högskola som under hösten 2015 deltog i kursen "Planering och gestaltning för hållbar utveckling i lokalsamhället". Den omfattande analys som gjordes under kursens sex första veckor var vårt utgångsläge för detta fördjupningsprojekt. Ett tema som har intresserat oss under kursen har varit olika aspekter kopplade till temat "att bo, växa upp och bli gammal i Skara". Med detta intresse som vår gemensamma startpunkt växte en projekt idé fram: att utforma ett kollektivboende för seniorer i Skara kommun.

CHALMERS

Det här är en sammanställning av material för ett fördjupningsprojekt inom kursen *Planering och gestaltning för en hållbar utveckling i lokalsamhället* 22,5 poäng, del av Masterprogrammet Arkitektur och Planering för Hållbar Utveckling, Chalmers Tekniska Högskola, Utförd under höstterminen Oktober - Januari 2015-2016

Författare: Daniela Diaconu & Maria Wikström

Examinator: Lena Falkheden & Björn Malbert

Kurs assistent: Sofia Park

Handledare: Joaquim Tarraso

ABSTRAKT

Det finns ett behov av fler bostäder avsedda för äldre i Skara kommun idag. Det befintliga bostadsbeståndet möter inte dagens krav på tillgänglighet då de flesta lägenheter är gamla och i behov av renovering om de ska möta dagens standard på tillgänglighet. Få nyproducerade fullt tillgängliga lägenheter finns på marknaden. Vi tycker att det är viktigt att ta hand om sina äldre i en liten kommun som Skara och att kunna förse dem med goda och attraktiva boendemöjligheter för bästa trivsel även under äldre dagar.

Syftet med detta projekt är att hitta ett bra och tillfredsställande boendalternativ för seniorer i Skara kommun som bor i mindre orter på landsbygden och vill fortsätta leva sina liv på landet även efter pensionen. Det här handlar om att skapa en framtid för äldre personer på landsbygden genom att erbjuda dem möjligheten att bo kvar med olika tillgängliga boendalternativ.

I Skara kommun är det idag många äldre som funderar på att byta bostad, det vill säga att sälja sin villa för att flytta till ett mindre, bekvämt boende som är lättare att ta hand om. Det är särskilt svårt att hitta passande alternativ på landsbygden om man vill flytta från sitt hus då det inte finns tillgängliga lägenheter i dessa områden.

Resultatet av detta fördjupningsprojekt är ett gestaltungsförslag av ett kollektivboende för seniorer i Varnhem. Det här förslaget bidrar till en mer varierad bostadsmarknad inom Skara kommun genom att blanda byggnadstypologier från mer urbana miljöer och applicera dem på landsbygden.

Projektet bidrar till att göra Skara kommun till en attraktiv plats att bo på under en lång tid med goda alternativa boendemöjligheter för seniorer.

Warnhem

Vykort från troligen 1919 med motiv som visar Varnhems landsväg med den nybyggda kooperativa affären Konsum!

Bild ur Skarke-Varnhems Hembygdsförenings arkiv, 2013

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION

Utgångspunkt	8
Kartläggning av äldreomsorg	9
Varför Varnhem?	10
Statistik	11
Lokala utvecklingsmål	12
Planerings- och gestaltungsstrategier	13
Läge	16
Varnhems historia	18
Framtida planer	22
Fördjupad översiktsplan för Varnhem	23

ANALYS

Möte med pensionärsorganisationen PRO	26
Infrastruktur	28
Kollektivtrafik	29
Avstånd och restid	29
Utbud i Varnhem	30
Natur och jordbruksmark	31
Kulturmiljöer	32
Siktlinjer mot klosterkyrkan	33
Naturmiljöer	34

DESIGN

Gamla ICA	38
Placering i Varnhem	40
Befintligt utseende och ritningar	42
Platsbeskrivning och analys	44
Designkriterier	45
Designprocess	46
Situationsplan	47
Plan och sektioner	48
Mötesplatser	51
Olika nivåer av gemenskap	52
Orangeriet	55
Principer för hållbart byggande	56
Dagvattenhantering	57
En hyresgästs historia	59

SLUTSATS

62

REFERENSER

63

Varnhems järnvägsstation.

Vykort från 1904 med motiv som visar det nybyggda stationshuset vid järnvägen i Varnhem²

Bild ur Skarke-Varnhems Hembygdsförenings arkiv

INTRODUKTION

Utgångspunkt

Kartläggning av äldreomsorg

Varför Varnhem?

Statistik

Lokala utvecklingsmål

Planerings- och gestaltungsstrategier

Läge

Varnhems historia

Framtida planer

Fördjupad översiktsplan för Varnhem

1

UTGÅNGSPUNKT

Den första uppgiften under de inledande veckorna av kursen var att analysera den lokala situationen utifrån olika perspektiv som hur man bosätter sig i Skara, vilka inkomst möjligheter man har och andra relaterade teman med att bo och leva i Skara kommun. Det som fångade vår uppmärksamhet var ett citat från en gammal man rörande temat "Att växa upp, leva och bli gammal i Skara kommun". Under den första resan gruppen tillsammans gjorde till Skara träffade en studiekamrat till oss en gammal man på torget.

Denna man hade tidigare haft en bondgård och bott på landsbygden, men när han blev äldre och behövde mer hjälp i vardagen så var han tvungen att flytta in till Skara för att få den omsorg han var i behov av. Denna äldre man kände sig malplacerad i Skara och trivdes inte att bo inne i stan. Tanken slog oss då att alla äldre som bor på landet i dagsläget vill nödvändigtvis inte flytta till en tätort som Skara. Några kanske vill bo kvar på landsbygden fast i ett mindre hushåll som är lättare att ta hand om.

Vi ville fördjupa oss inom detta ämne och skapa ett alternativ för seniorer som vill bo kvar på landsbygden när de blir äldre. Större tätorter är i många fall är det enda alternativet för det är där det finns mindre lägenheter att flytta till eller annan tillgänglig service som äldreomsorg.

En annan sak som fångade vårt intresse under vår första resa till Skara var under en intervju med Stefan Rånäs på Centrubostäder som är kommunens statliga bostadsbolag. När vi frågade honom om de har en målgrupp för nya bostadsprojekt så svarade han direkt "äldre personer som vill flytta från sitt hus".

Under intervjun framgick det att det finns nog med tillgängliga lägenheter inom kommunen eftersom de flesta lägenhetshus är gamla och inte uppfyller dagens krav på tillgänglighet. Många av de äldre bostadshusen saknar till exempel hiss.

Centrubostäder får besök av många seniorer som funderar på att sälja sin villa och vill flytta till ett mindre tillgängligt boende som är bekvämt och lättare att ta hand om. Men det finns få nybyggda tillgängliga bostäder i Skara kommun och faktum detta leder till en propp i bostadsmarknaden där äldre personer bor kvar i sina villor i brist på andra alternativ och unga familjer bor kvar i sina lägenheter. Alternativet är att bygga en ny villa från grunden, vilket är väldigt kostsamt och svårt att få tillbaka pengarna som man lagt ut om man senare vill sälja sitt hus. Stefan Rånäs förklarade att det finns ett behov av mer nybyggda tillgängliga lägenheter på bostadsmarknaden i kommunen idag.

"Jag har varit en bonde hela mitt liv, men nu kan jag inte längre ta hand om mig själv och blev tvungen att flytta in till Skara. Jag känner mig ensam och sysslös, sitter bara och väntar på döden" Bert-Åke 69

"Vi behöver mer tillgängliga bostäder för äldre i framtiden."

Stefan Rånäs, VD
Centrubostäder

ÄLDREOMSORG I SKARA KOMMUN

1. SKARA VÅRDCENTRUM

Omsorgskontor
Skarahemmet

2. MALMGÅRDEN

Gruppboende
Demensdagvård

3. FREJAN

Serviceägenheter
Dagcentral

4. VIKTORIA

Serviceägenheter
Dagcentral
Gruppboende

5. ARDALAGÅRDEN

Serviceägenheter
Dagcentral
Gruppboende

6. VALLEHEMMET

Gruppboende

7. HUSAREN

Serviceägenheter
Dagcentral

8. ÄNGSLYCKEVÄGEN EGGBY

Dagcentral

VARFÖR VARNHEM?

När vi kartlagde den äldreomsorg som erbjuder service och tillgängliga boende inom kommunen för seniorer, såsom olika dagcenter och servicehus, kom vi till slutsatsen att det inte finns något tillgängligt boende för äldre invånare i Varnhem. Varnhem består mest av friliggande villor eller radhus, alternativet att flytta till en tillgänglig lägenhet finns inte. Vi beslutade att applicera vår idé om ett kollektivboende för seniorer i landsorten Varnhem eftersom orten saknar attraktiva boendemöjligheter för äldre som inte längre vill bo kvar i sitt hus men vill bo kvar på landet.

*” Idag tvingas
de att flytta till
Axvall, Skara eller
Skövde.”*

*Stefan Rånäs, VD
Centrumbostäder om
läget i Varnhem där
många äldre vill sälja
sitt hus men tvekar.
Citat från Skövde
nyheter från 7 mars
2013*

STATISTIK

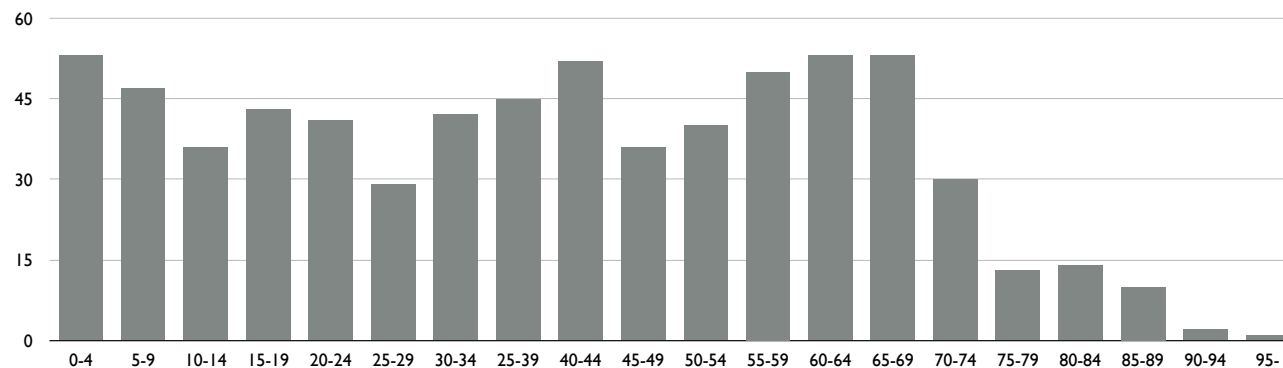
MÅLGRUPP

Vår huvudmålgrupp för detta projekt är seniorer från åldrarna mellan 65- 79.Vårt fokus inom denna grupp är äldre personer som för tillfället bor i en villa och vill flytta till ett mindre boende, men inte nödvändigt en lägenhet i en urban stadsmiljö som Skara eller Skövde.

Vi tycker det är viktigt för Skara kommun att kunna erbjuda olika attraktiva boendialternativ för "unga" äldre som är friska nog att ha ett eget boende utan någon hjälp från äldreomsorgen.Vi tycker också att det är mycket betydande för Skara kommun, som är omgiven av vacker landsbygd med jordbruksmark och natur; att kunna erbjuda sina pensionerade invånare lämpliga och bekväma alternativ för att leva på landet när de blir äldre. En varierad bostadsmarknad är viktigt för seniorer som inte vill lämna landsbygden på grund av bristande valmöjligheter när man funderar på att sälja sitt hus.

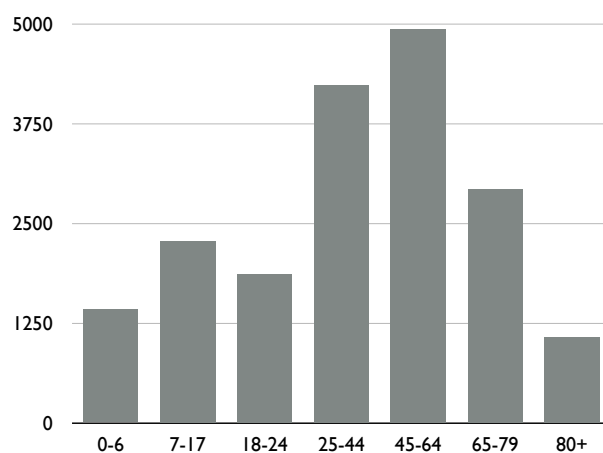
En annan viktig målgrupp för detta projekt kan även vara seniorer som i dagens läge bor i tätorter som till exempel Skara och Skövde men vill flytta till landet och leva nära naturen.

VARNHEM

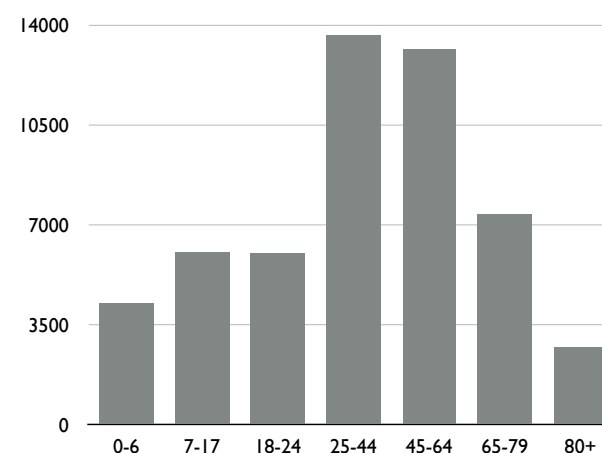
Folkmängd efter ålder i Varnhem (Skara Kommun, 2013)

SKARA KOMMUN

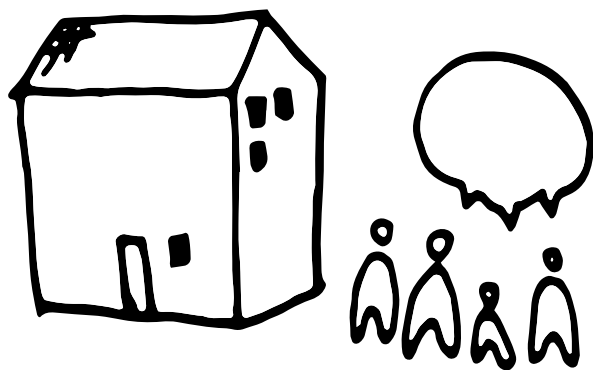
Folkmängd efter ålder och kommun (Statistika Centralbyrån, 2014)

SKÖVDE KOMMUN

LOKALA UTVECKLINGSMÅL FÖR SKARA

Under den sista delen av den gemmensamma analysen av Skara kommun var att utveckla ett antal lokala utvecklingsmål för Skara kommun. Från dessa olika utvecklingsmål har vi gjort ett urval som är relevanta för vårt fördjupningsprojekt i Varnhem.

Skara är en attraktiv plats att leva på med en stark känsla av gemenskap där alla människor oavsett ålder och bakgrund är välkomna.

Seniorer som bor i Skara kommun och vill sälja deras hus för att flytta till ett mindre tillgängligt hushåll har inte många alternativ idag. Det finns inte tillräckligt många tillgängliga bostäder med till exempel hiss varken i tätorten Skara eller i resten av kommunen. För många äldre med hälsan i behåll är flytten till ett äldreboende inte ett tillfredsställande alternativ. Tillgängliga bostäder för äldre är därför något som fattas idag för att Skara kommun ska vara en attraktiv plats att bo på för seniorer.

Skara har en mångsidig och prisvärd bostadsmarknad.

Kollektivboendet för seniorer på landsbygden i Varnhem hjälper till att skapa en mer varierad bostadsmarknad med olika alternativ för boende inom kommunen även på landsbygden. Det är också ett prisvärt alternativ eftersom man delar vissa ytor i sitt boende med andra, vilket leder till en lägre hyra. Andra fasta inkomster såsom el, TV, bredband och hemförsäkring delas också med andra i boendet och medför en lägre boendekostnad.

Skara erbjuder en framtidsinriktad och hållbar livsmiljö i ett lantligt och historiskt sammanhang.

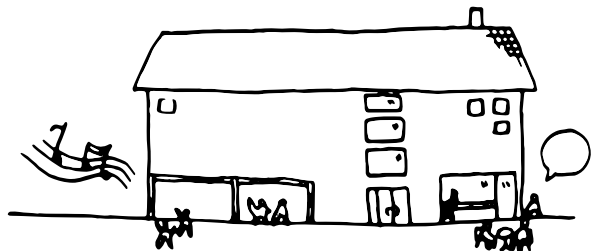
Varnhem är liten ort med en lång historia av bosättning och en del av projekt är en utbyggnad av den gamla affären i Varnhem. Vid gestaltningen av den nya utbyggnaden har stor hänsyn tagits till den befintliga byggnad och de historiska och lantliga omgivningarna i Varnhem. Hållbara lösningar med dagvattenhantering, solceller och material samt sociala funktioner har varit viktiga aspekter för att bidra till en hållbar livsmiljö för de boende i detta projekt.

Skara stöttar lokala lantbrukare och har en god koppling mellan stad och landsbygd.

För tillfället finns det inget tillgängligt boende för seniorer i Varnhem. Detta projekt skapar en god koppling mellan stad och landsbygd och ger möjligheten för äldre bosatta i Varnhem idag att även under sina äldre dagar fortsätta leva på landet genom att flytta inom orten till en mindre tillgänglig bostad. Detta bidrar till utveckling för landsbygden då man kan hitta olika byggnadstypologier och boendalternativ som till exempel lägenheter även på en landsort.

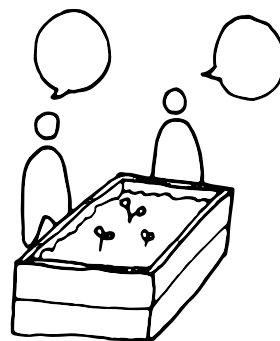
PLANERINGS- OCH GESTALTNINGSTRATEGIER

Planerings- och gestaltungsstrategier som är relevanta för detta projekt och som vi har fokuserat på är strategier kopplade till temat "den byggda miljön".

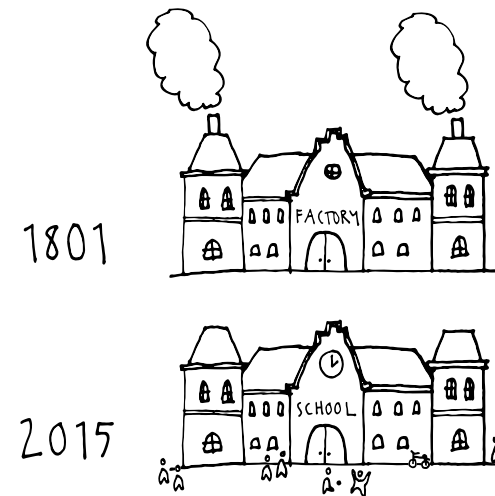
Byggande av dynamiska bostadsområden

Att skapa mixade och inkluderande bostadsområden som inspirerar lokala initiativ är en viktig strategi i detta projekt. Den gamla affären behåller sin gamla publika funktion som en mötesplats för Varnhem och dess besökare. Denna plats kan användas för individuella initiativ vid olika typer av tillställningar och aktiviteter som fester, filmkvällar, marknader eller träning. Lokalen kan även användas av olika slags organisationer som till exempel lokala idrottsorganisationer eller pensionärsorganisationer. Lokalen kan omvandlas för olika ändamål under olika arrangemang som Varnhemsdagen eller julmarknaden.

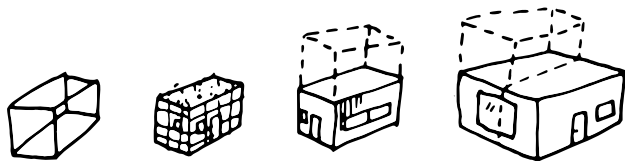
Möjligör för lokala initiativ

Läget för projektet är centralt i Varnhems hjärta. Interaktion och samspel mellan de boende i kollektivet, andra som bor på landsorten och besökande turister möjliggörs genom aktivering i form av den nya samlingsplatsen som utgörs av det nybyggda torget utanför den gamla affären. Denna centrala plats i Varnhem har blivit en plats för alla att mötas och umgås på. Orangeriet som placeras mellan den gamla affären och den nya utbyggnaden är en plats för gemenskap för de boende i kollektivhuset och för andra som bor i Varnhem där man kan hyra en odlingslåda, syssla med trädgårdsarbete och träffas.

Återanvänd och förbättra existerande bebyggelse

I Varnhems historiska miljö är en viktig del av platsens identitet, det viktiga att ta hand om den byggda miljön och det existerande byggnadsbeståndet. Många hus i Varnhem totalförstördes under branden 1979 och detta har lämnat tomma luckor i den byggda miljön. En strategi som vi har jobbat med är att ta hand om vad som redan finns i form av byggnader som inte används och aktivera dessa med en ny funktion. Vi valde att återanvända den gamla affären som står tom idag, ge byggnaden en ny funktion och aktivera dess omgivning som i dagsläget fungerar som en parkering.

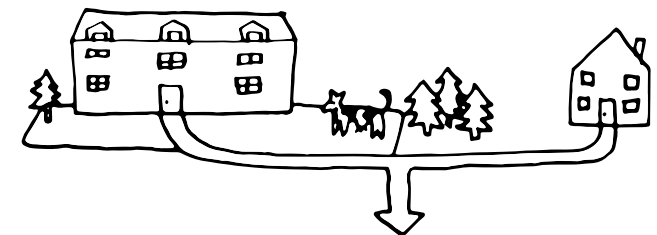
Flexibelt boende

Den här strategin understryker betydelsen av ett varierande bostadsbestånd för människor med olika behov. Det är en viktig faktor för kommunen för att kunna erbjuda människor en god livsmiljö. Vi tycker att det är av stor relevans och betydelse att kommunen kan erbjuda sina äldre, som kanske har levt hela sitt liv i kommunen, goda tillgängliga bostadsmöjligheter.

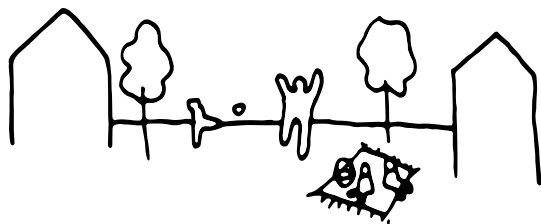
Expandera inifrån och ut

Den här strategin handlar om förtätning av den byggda miljön och att områden ska utvecklas inifrån och sprida sig ut. En förtätningsåtgärd är att bygga på tomma tomter inom den befintliga byggda miljön. I Varnhem finns det gott om tomma luckor i den byggda miljön på grund av branden 1979. Detta projekt kan ses som ett förtätningsprojekt som använder sig av en yta som i dagsläget endast utgörs av parkering.

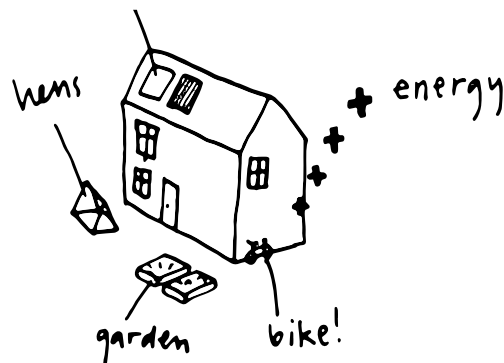
Blanda traditionella byggnadstypologier

Vi har jobbat med denna strategi för att vi tycker att det är viktigt att blanda traditionella byggnadstypologier från urbana miljöer och applicera dem även på landsbygden. Kollektivboende ses ofta som något som är populärt i stadsmiljöer men kan även vara en attraktiv boendeform för vissa individer på landsbygden. Det är viktigt för landsbygdens framtid att man kan hitta olika slags boende i små orter för personer som vill bo på landet men nödvändigtvis inte i en villa.

Skapa trygga miljöer som främjar ett hälsosamt liv

Skapandet av mötesplatser har varit en framträdande och viktig ingrediens i detta projekt. Väl genomtänkta och utförda mötesplatser är något som kan skapa gemenskap i ett samhälle när man på ett naturligt sätt träffar sina grannar eller andra bosatta i orten. Naturliga möten främjar en känsla av samhörighet och man känner sig trygg i sin omgivning. Genom att skapa en välkomnande och intressant utomhusmiljö uppmuntras folk att vistas utomhus, gå en promenad eller spela boule.

Fokus på hållbart byggande

Den sista strategin som vi har jobbat med i detta fördjupningsprojekt är att byggnaden ska vara hållbar. Trots att projektet fokuserar på social hållbarhet så är det ändå viktigt att den nya utbyggnaden har en hög standard gällande energieffektivitet och sparsamt använda resurser som till exempel el, vatten och material.

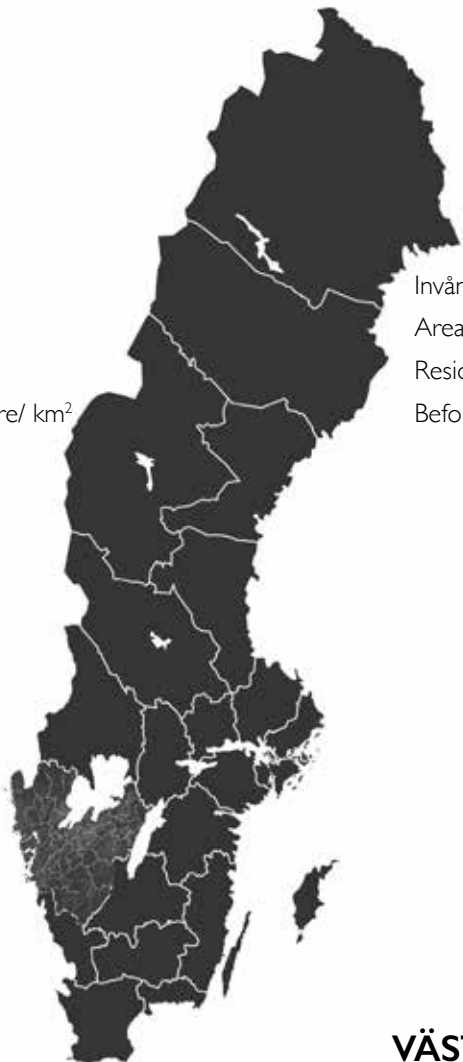
LÄGE

Invånare: 9 838 480

Area: 450 295 km²

Huvudstad: Stockholm

Befolkningstäthet: 21,5 invånare/ km²

Invånare: 1 644 603

Area: 23 942 km²

Residensstad: Göteborg

Befolkningstäthet: 68,7 invånare/ km²

VÄSTRA GÖTALAND

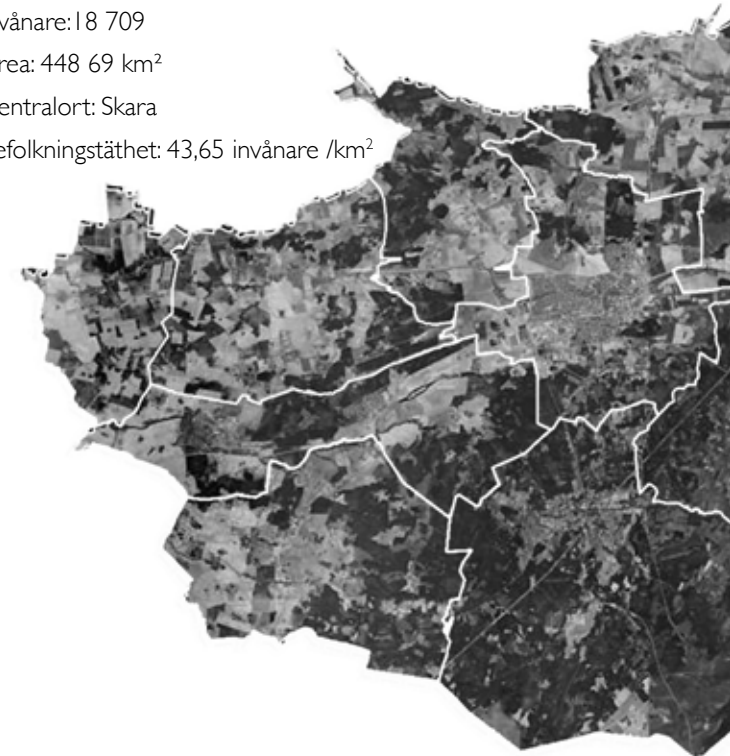
Västra Götaland ligger i den sydvästra delen av Sverige. Ca 1,6 miljoner människor bor i Västra Götaland vilket motsvarar ca 16,7 % av Sveriges befolkning och detta gör Västra Götaland till landets näst största län efter folkmängd. Västra Götaland består av 49 olika kommuner. Länets residensstad Göteborg som är Sveriges näst största tätort efter Stockholm. (Wiki 2015).

Invånare: 18 709

Area: 448 69 km²

Centralort: Skara

Befolkningstäthet: 43,65 invånare /km²

SKARA KOMMUN

Skara kommun ligger mitt i hjärtat av gamla Skaraborgs län. Kommunen gränsar till Falköpings kommun i söder, Vara kommun i sydväst, Lidköpings kommun i nordväst, Götene kommun i norr och Skövde kommun i öster. E20 går igenom kommunen från nordost till sydväst. Från Skara i en östlig riktning går riksväg 49 i riktning mot Skövde. Kommunens största tätort och centralort är Skara, en stad med ca 10 841 invånare som är en av Sveriges äldsta städer med rik historia. (Wiki 2015).

SVERIGE

Sverige är ett land som ligger i norra Europa. Landet gränsar till Finland i nordost och Norge i väst. Sydväst om Sverige ligger Danmark och länderna är sammankopplade via Öresundsbron. Landet har en låg befolkningstäthet med ca 21 personer per km² med den högsta koncentrationen av befolkningen som bor på den södra landhalvan. Idag bor ca 85 % av invånarna i tätorter och detta är en siffra som förväntas stiga ytterligare i framtiden. (Wiki 2015).

VARNHEM

Varnhem är en liten tätort i Skara kommun med en intressant historia och ett rikt kulturarv. Denna ort spelar en viktig roll i Sveriges historia och är omgiven av natur och vackra landskap nära platåberget Billingen och Hornborgasjön. 13 km från Varnhem i väst ligger kommunens centralort Skara. 13 km öster om Varnhem ligger Skövde längs väg 49. Varnhems kända klosterkyrka besöks av många turister årligen. I Varnhem idag bor det ca 700 personer. (Wiki 2015).

VARNHEMS RIKA HISTORISKA ARV

Omkring 700 personer bor i Varnhem men årligen besöker ca 25 000 turister orten för att se klosterkyrkan. Varnhem är en av de platser i Västra Götalandsregionen som har flest historiska fornlämningar från olika tidsperioder, här kan man hitta spår av mänsklig bosättning som dateras tusentals år tillbaka i historien. Olika slags fynd i gravar vittnar om att Varnhem var en plats som hade kontakter utanför rikets gränser.

Kristendomen kom till bygden under 900-talet och nya traditioner infördes. Religionen fick fotfäste och växte sig starkare i hela regionen under kommande sekel. Runt år 1000 byggdes en privat gårdskyrka i byn av trä. I slutet av 1000-talet ersattes kyrkans träväggar av stenväggar av kalksten. Under 1000-talet hade kristendomen etablerat sig i regionen och folk benämner sig nu som kristna.

Runt år 1150 donerar en fru vid namn Sigrid, en dam som troligen tillhörde den dåvarande västgötska aristokratin, Storgården med gårdskyrkan till munkarna och klostret. Den gamla gårdskyrkan behövdes nu inte längre då munkarna började bygga en större klosterkyrka. Gårdskyrkan fick en ny funktion och man har hittat spår av gjuteriverksamhet där. Troligen användes den gamla gårdskyrkan även som bostad.

Västergötlands museum gjorde utgrävningar i Varnhem under 2005-2008. Då man hittade kyrkogrunden till den gamla gårdskyrkan samt en kyrkogård med tusentals gravar på kullen i närheten av klosterkyrkan som i folk mun kallas kyrkokullen. (Axelsson & Vretemark, 2013)

Kristendomen
kommer till
Varnhem

**Runt år
1000**

**Under
900-talet**

En privat
gårdskyrka byggd
av trä uppförs i
Varnhem

TIDSLINJE

Kyrkans träväggar
ersatts med
stenväggar av
kalksten

**Runt år
1100**

**Under
1100-talet**

Fru Sigrid donerade
Storgården i
Varnhem till
munkarna och
klostret

**Slutet av
1100-talet**

**Slutet av
1000-talet**

Stenkyrkan är nu fullt
utbyggd

Kristendomen har
vuxit sig stark i
Västergötland

**Runt år
1150**

Begravningar vid den
gamla gårdskyrkan
avtar efter ha används
som gravplats under
ca 300 års tid

VARNHEM FÖRR TILLS IDAG

Invigning av järnvägen mellan Skövde – Axvall med ett stopp i Varnhem är betydelsefull för Varnhems utveckling och sätter byn på kartan. Nu kan man färdas hit bekvämt!

Sista tåget har gått! Slutet för järnvägsepoken i Varnhem och att resa med tåg mellan Skövde- Axvall är historia. Rälsen i Varnhem plockas bort och stationshuset är inte längre fyllt med resenärer.

En stor brand i Varnhem bryter ut. Vinden är stark och brandförloppet går snabbt. Under mindre än en timme brinner ca 21 hus och vissa av dessa totalförstörs i branden. Många familjer i byn ser deras hus brinna ner till grunden.

En ny affär byggs i centrum av Varnhem nära klosterkyrkan.

1904

1963

1979

1980

Foto av Varnhems järnvägsstation från 1904³

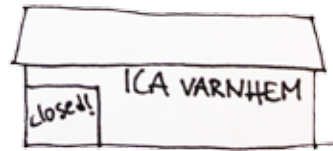
Hus slukats av lågorna i branden i Varnhem⁴

Nya affären byggs⁵

Arkeologiska utgrävningar på "kullen" bakom klosterkyrkan påbörjas och man hittar ett antal värdefulla fynd så som gamla kravar och grunden till en av de äldsta kyrkorna i Sverige.

Affären i Varnhem stängs.

En fördjupad översiktsplan för Varnhem och Ljungstorp upprättas av Skara kommun med riktlinjer för en hållbar utveckling som främst inkluderar bostäder.

AIX Arkitekter ritas ett arkeologiskt skydd för den gamla kyrkogruden. Planerad invigning för byggnaden är i maj 2016.

2005

2010

2014

2015

Utgrävningar i Varnhem⁶

Framsida för den fördjupade översiktsplanen för Varnhem & Ljungstorp⁷

Arkeologisk överbyggnad som ska skydda den gamla kyrkogruden gjord av AIX Arkitekter⁸

OMGESTALNING AV VARNHEMSOMRÅDET

Omgestaltning av Varnhemsområdet, återskapande av sjön och våtmarksområdet, illustration av Simon Irvine & Marts Brunander⁹

2009 tog Västsvenska Turistrådet fram en vision för en omgestaltning av Varnhemsområdet gällande klosterkyrkan och dess omgivningar. Denna vision är ett genomgripande kultur- och naturprojekt där nya idéer för Varnhem som en turistdestination presenteras; köksträdgård, kulturpark, en ny rastplats och bostäder.

Köksträdgården har en samtida trädgårdsetetik och är omgiven av vacker natur där odlar man olika ekologiska grödor som kan användas i matlagning. Idén med denna trädgård där även frukt odlas är att besökarna ska få en förståelse för det europeiska klosterlivet på 1200-talet.

Kulturparken är en park som är tillgänglig för alla. Man har även återskapat den sjö och våtmarksområde som fanns här tidigare i historien. I denna park kan man se får, hästar, kor, gäss och även vilda djur om man har tur.

För att skydda och bevara den gamla kyrkoruinen mot väder behövs ett arkeologisk skydd byggas så att även framtida generationer kan ta del av historien. Sveriges äldsta kända kyrkogrund ska vara tillgänglig för alla.

Kulturens rastplats planeras vid en ny korsning vid väg 49 som passerar Varnhem. Dessa planer inkluderar en parkering, hållplats för större fordon såsom bussar; en marknad för lokalproducerad mat samt en evenemangsplats för till exempel mässor och konserter.

Fler bostäder och lokaler för andra verksamheter planeras inom tätorten Varnhem. Förtätning är ett ledord för samtliga framtidsplaner och stor hänsyn ska tas till den historiska byggda miljön på orten. (Skara kommun, 2014).

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR VARNHEM

Områden för ny bebyggelse enligt FÖP

OBS! EJ SKALENLIG

Skara kommun har tagit fram en fördjupad översiktsplan (FÖP) för Varnhem och Ljungstorp. Det viktigaste målet med översiktsplanen är att utveckla orterna till attraktiva och bra platser att leva och bo på under en lång tid. Detta mål ska man uppnå genom försiktig utveckling av boendemiljöer som tar vara på platsens särskilda karaktärsdrag och därefter skapa platser för näringsverksamhet, handel och service.

Översiktsplanen poängterar vikten och betydelsen av varierande upplåtelseformer för bostäder, service och handel, något som idag saknas på orten. Förtätning är en viktig strategi för de framtida planerna men detta ska alltid genomföras på ett hållbart sätt på platser som inte har stora kulturella, historiska eller miljömässiga kvalitéer. Områden som skulle kunna förtätas är framförallt längs vägar i orternas centrala delar.

Större nybyggda bostadsområden ska utan problem kunna nås med gång- och cykelvägar inom tätorten och kollektivtrafiken ska vara nära till hands utanför tätorten. Hållbara resor med förnybara alternativ och kollektivtrafik är viktiga faktorer i Varnhems framtida utveckling. Översiktsplanen betonar betydelsen av att bevara de natur- och kulturmiljöer med unika värden som finns i orten och dess omgivning för framtida generationer (Skara kommun, 2014).

FRAMTIDA PLANER FÖR VARNHEMS BY

Småskalighet och måttlig exploatering är ledorden för framtida utveckling av Varnhem. All ny bebyggelse ska också ta hänsyn till den existerande byggda miljön och ska med materialval och formspråk anpassas till platsens karaktär. I en historisk miljö, som i de äldre delarna av Varnhem, är det betydande att den nya bebyggelsen passar in och knyter an till den historiska miljön. (Skara kommun, 2014).

RIKTLINJER FÖR VARNHEMS BY FRÅN DEN FÖRDJUPADE ÖVERSIKTSPLANEN FÖR VARNHEM UPPRÄTTAD AV SKARA KOMMUN

- Torgmiljö skapas inom området
- Bybäcken synliggörs på platsen
- I södra delen av den nuvarande parkeringen och det framtida torget skapas en port till klosterområdet
- En viktig detalj är karaktärsskapande belysning på torget
- Ny bebyggelse av varierande skala med olika upplåtelseformer
- Konceptboende, till exempel en ekologisk inriktad trädgårdsstad, kan testas inom området för nya bostäder och bebyggelse
- Hotelverksamhet kan prövas inom området

 Områden för ny bebyggelse enligt FÖP

OBS! EJ SKALENLIG

ANALYS

Möte med pensionärsorganisationen PRO

Infrastruktur

Kollektivtrafik

Avstånd och restid

Utbud i Varnhem

Natur & Jordbruksmark

Kulturmiljöer

Siktlinjer mot klosterkyrkan

Naturmiljöer

2

MÖTE MED PENSIONÄRSORGANISATIONEN PRO

I början av vårt fördjupningsprojekt höll vi i en presentation på pensionärsorganisationen PROs månadsmöte om vår projektidé kring kollektivboende för äldre i Skara. Vi ville ta reda på om den här sortens boende är något de finner intressant och relevant som boendemöjlighet för äldre i kommunen. Vi ville veta ifall de kunde tänka sig att bo i ett kollektivhus och i så fall vilka faciliteter de skulle vara villiga att dela med andra och vilken nivå av privatliv och eget utrymme de skulle vilja ha.

Omkring 120 seniorer närvarade på mötet. Efter att ha presenterat våra tidiga tankar kring projektet delade vi ut ett frågeformulär. 45 personer mellan åldrarna 54 och 82 svarade. Den procentuella andelen manligt och kvinnligt deltagande var relativt lika, med något fler kvinnliga svarare.

Vad vi upptäckte var att seniorerna var mycket missnöjda med de boendemöjligheter som fanns för äldre i kommunen idag.

De kände att det inte finns några alternativ för de som inte vill bo kvar i sin villa. Ett vanligt svar i frågeformuläret var att det finns för få tillgänglighetsanpassade boende på kommunens bostadsmarknad idag och att situationen därför är väldigt dålig. Dock planerade många av de tillfrågade inte att flytta från sin nuvarande boendesituation även om de var öppna för idén om ett delat boende. Det största skälet som angavs till att byta boende var för att få ett mer bekvämt liv och då de inte längre kunde underhålla sitt hus på grund av hög ålder och dålig hälsa. Andra vanliga svar på skälen till att flytta var svårigheten med trappor, lägre boendekostnader samt att det nuvarande hemmet är för stort.

När vi frågade om de med en mening eller några få ord kunde beskriva vad de tänker på när de hör ordet "kollektivboende" blev de vanligaste svaren gemenskap, tillsammans och sammanhållning.

Majoriteten av de äldre var öppna för idén om att leva i ett kollektivhus och dela på ett antal faciliteter. En del av dem var emellertid fortfarande osäkra på tanken om ett delat boende.

Vid frågor kring seniorernas preferenser när det kommer till funktioner av olika slag var alla överens om att det inom kollektivboendet bör finnas privata sovrum och badrum. När det gällde utrymmen som de kunde tänka sig att dela med andra boende svarade knappt hälften att de kände sig bekväma med att dela kök och vardagsrum med andra. Dock uttryckte några även en önskan om att ha åtminstone ett pentry i de privata enheterna. Omkring två tredjedelar uttryckte vikten av att ha ett gästrum. Den stora majoriteten önskade någon typ av uteplats som exempelvis en trädgård, ett växthus eller uterum.

Ett urval av svar på frågan "Beskriv vad du tänker på när du hör ordet kollektiv?"

"Gemenskap med andra när jag önskar"
Kvinna 56

"Trivsamt med andra personer på mina villkor"
Kvinna 72

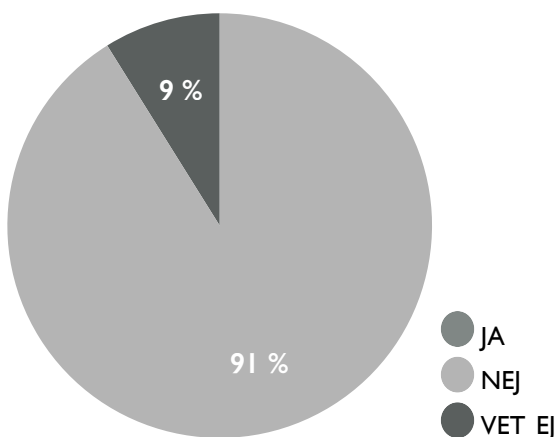
"Där man kan träffas gemensamt" Man 83

"Tillsammans blir vi starka" Kvinna 68

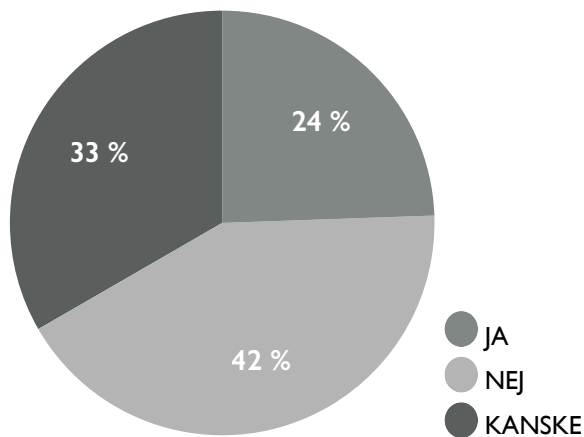
"Det är säkert bra för ensamboende" Man 81

"Ett tryggt boende till en rimlig kostnad, man kan få hjälp med kanske mat, med små och stora problem och träffa andra människor." Man 75

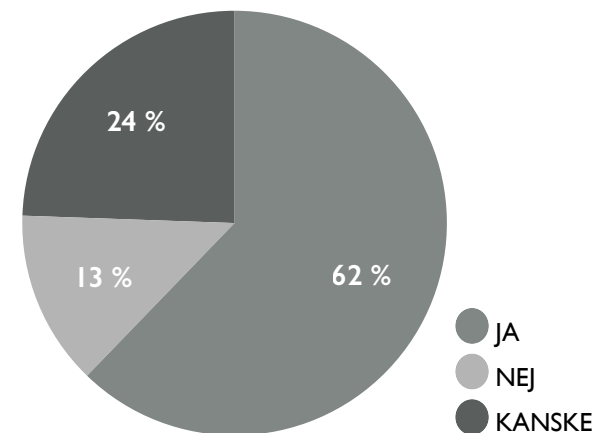
**TYCKER DU ATT DET FINNS NOG MED
OLIKA BOENDEMÖJLIGHETER FÖR ÄLDRE
IDAG I SKARA KOMMUN?**

FUNDERAR DU PÅ ATT BYTA BOSTAD?

**SKULLE DU KUNNA TÄNKA DIG
ATT BO I ETT KOLLEKTIV?**

INFRASTRUKTUR

VÄGAR

Varnhems placering vid väg 49 som leder mot Skara och Skövde är en tillgång. Väg 49 utgör en viktig länk mellan E20 och för transporter. Den är av betydelse för personer som pendlar till Skara, Skövde eller Lidköping. Den är också av stor betydelse för de kommuner den sträcker sig igenom för företag, industrier och passagerartransporter.

Trafikverkets planer på att förbättra vägen mellan Axvall och Varnhem är en del av en regional transport- och infrastrukturplan som ska genomföras mellan 2018 och 2021. Vägen är idag otillräcklig i förhållande till den mängd trafik som passerar och utfarter längs vägen utgör en olycksrisk. Syftet med uppgraderingen är att öka trafiksäkerheten, vägens tillgänglighet och standard.

Utvecklingen av vägen är av stor betydelse för Varnhems framtid då en del av trafik- och infrastrukturplanen också innehåller en förbättrad korsning i Varnhem. En ökad vägkvalitet gynnar transporter och gör det enklare för turister att besöka tätorten (Trafikverket, 2008).

EXPRESS	TROLLHÄTTAN-LIDKÖPING-SKÖVDE	
200	SKÖVDE-SKARA-LIDKÖPING	
211	SKARA-SOMMARLAND-VARNHEM	
313	VARNHEM-FALKÖPING	

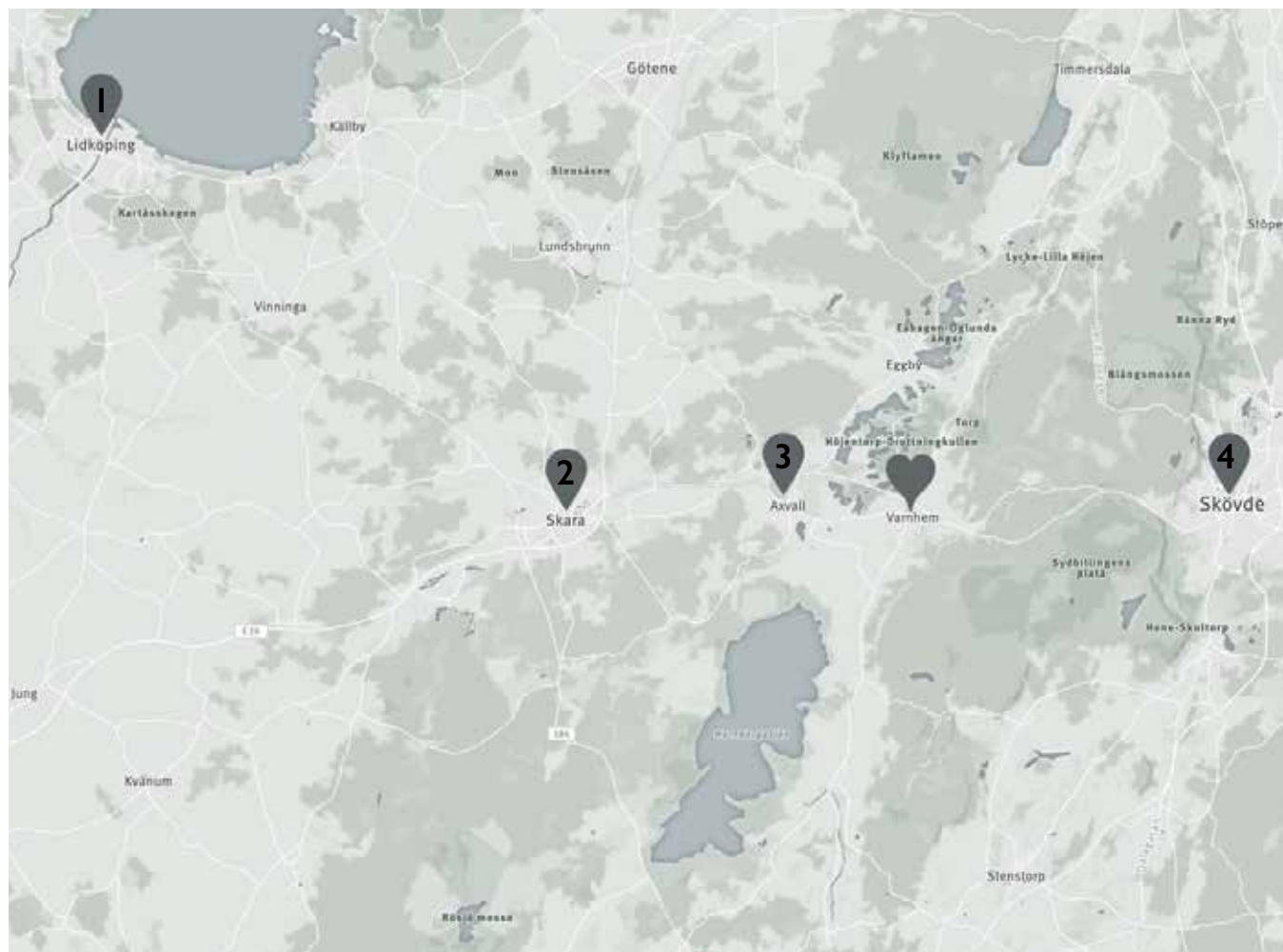
Andra viktiga väger i Varnhem är Simmesgårdsvägen (Broddeborpsvägen) och Axevallvägen. Gång- och cykelvägar finns mellan bostadskvarteren och till Varnhemskolan.

KOLLEKTIVTRAFIK

De olika busslinjerna som trafikerar Varnhem är 1, 2, 200, 211 och 313. Linje 200 som går genom Varnhem samt linje 1 som passerar Varnhem och stannar vid väg 49 är viktiga för de som pendlar till jobb eller skola. Linje 313 som går mellan Varnhem och Falköping samt linje 211 som kör mellan Varnhem – Skara – Örsro några gånger om dagen. Linje 2 är en del av Sjukhusronden och måste därför förbeställas.

AVSTÅND & RESTID FRÅN VARNHEM

1. Lidköping	35 km	33 min med bil 45 min med buss
2. Skara	14,2 km	15 min med bil 20 min med buss
3. Axvall	4,8 km	7 min med bil 5 min med buss
4. Skövde	14,6 km	18 min med bil 20 min med buss

UTBUD I VARNHEM

- 1. Varnhems skolan 6-12 år
- 2. Lindängens förskola
- 3. Allianskyrkan
- 4. Moped museum
- 5. Antik affär
- 6. Församlingshemmet
- 7. Vandrarhem
- 8. Kafé
- 9. Aspelid AB Möbler & Inredning
- 10. Klosterkyrkan

1:10000

NATUR & JORDBRUKSMARK

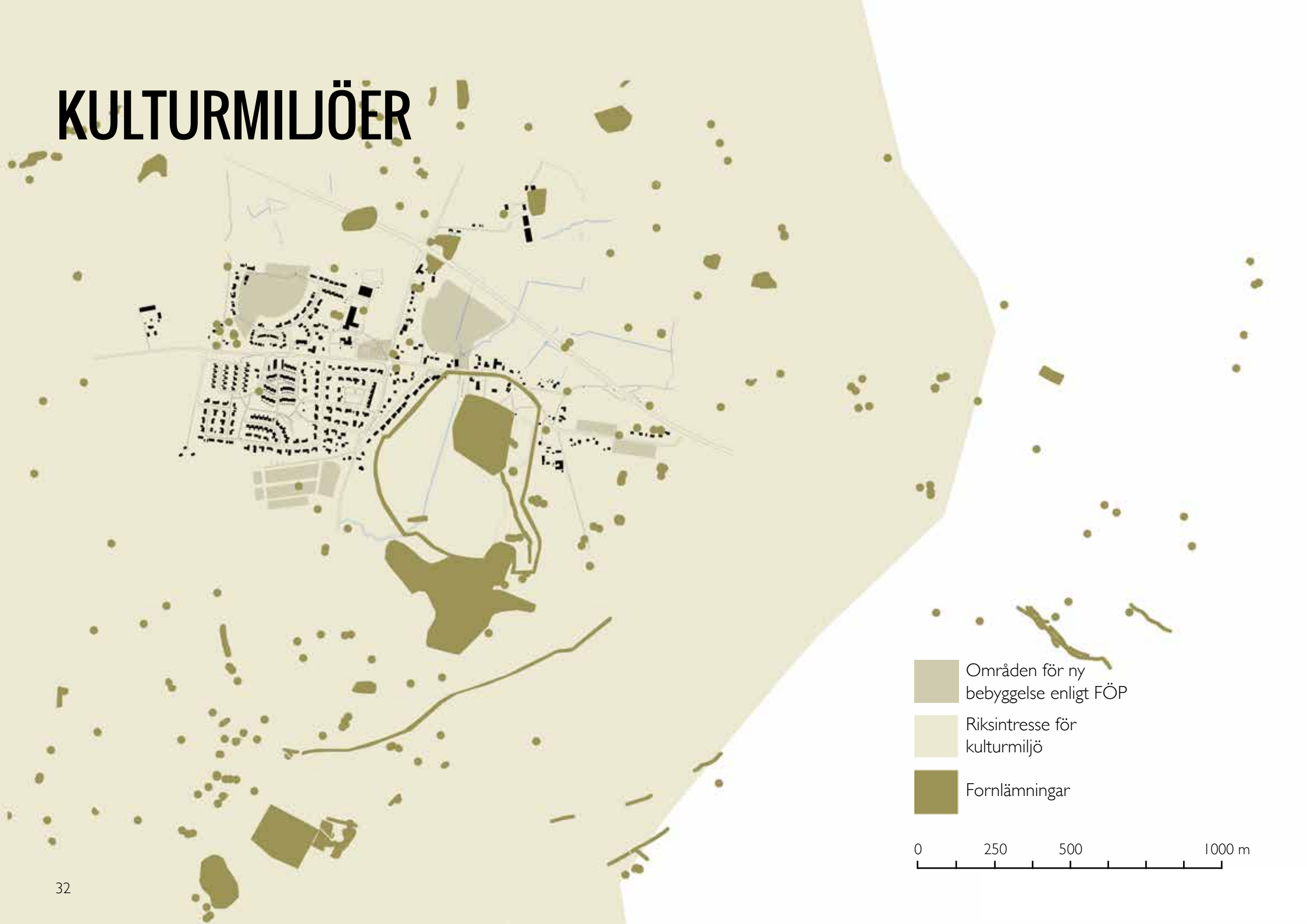

KARTLÄGGNING AV GRÖNA/ BLÅ STRUKTURER

Varnhem är en liten tätort på landsbygden. Överallt finns det grönska och byn är omgiven av åkrar och natur. Mellan husen och vägarna finns det stora grönområden. Varje hus har en egen trädgård. Det finns även några mindre bäckar i Varnhem: Bybäcken och Munkabäcken.

KULTURMILJÖER

VÄRDEFULLA KULTURMILJÖER

Det finns ett rikt kulturlandskap med spår från historien runt hela Varnhem. År 2011 gjorde Västergötlands museum en undersökning av kulturhistorien och omgivningarna i området.

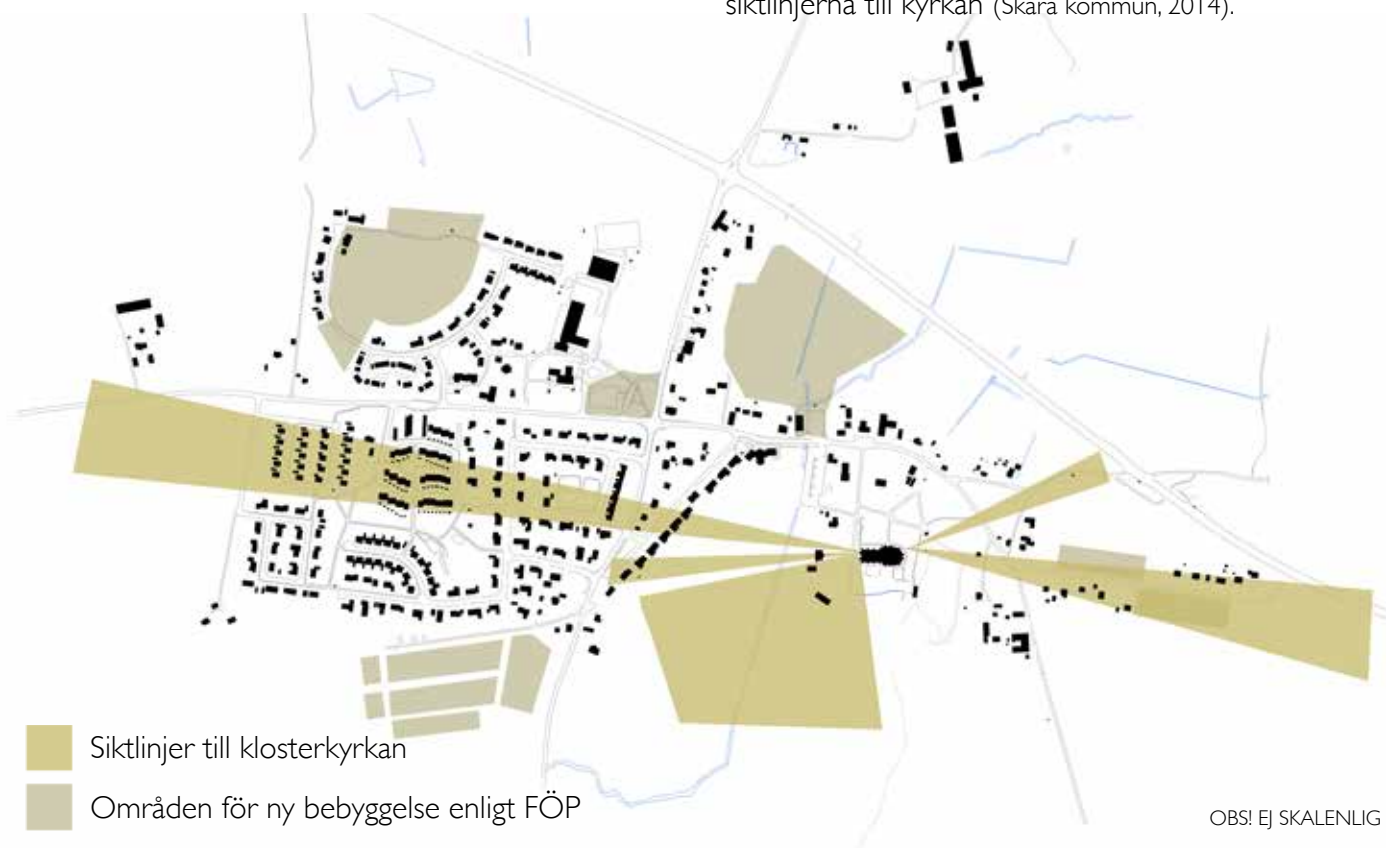
Varnhems rika kulturhistoria handlar inte bara om förhistoriska lämningar såsom Sveriges äldsta kända kyrka, forntida gravar eller klosterkyrkan och dess omgivning. Det handlar även om det ovanliga och karaktäristiska jordbrukslandskapet med exempelvis gamla stigar för boskap. I omgivningarna kring Varnhem finns också mindre kvarnar och ett kalkbrott som bidrar till variationen i kulturlandskapet. Det gamla kalkbrottet användes från 1800-talet fram till 1950-talet. Det ingick i en småskalig kalkindustri som är av stort intresse för den industriella historien. Järnvägen med det gamla stationshuset från 1904 är viktig för landsortens lokala historia och kommunikationer. Järnvägen och kalkindustrin tillsammans med klostret och klosterkyrkan var det som satte Varnhem på kartan.

Flera av de fornlämningarna som är utmärkta på kartan är förhistoriska gravar. Dessa gravar är synliga och byggda av sten och jord. Några andra fornlämningar har hittats i form av bosättningar. Det är mycket troligt att det finns fler upptäckta fornlämningar i området som man kan stöta på om man börjar gräva. Andra kända minnesmärken från förr är gamla vägar och stenformationer.

I Varnhem finns områden av riksintresse för skydd av kulturarvet i landskapet. Det finns även bosättningar och fornlämningar som är skyddade av lagen för att undvika och minska skador (Henriksson & Holmström, 2011, Skara kommun, 2014).

SIKTLINJER

En fördjupade översiktsplanen (FÖP) för Varnhem konstaterar att det är viktigt att behålla siktlinjen till kyrkan vid framtida bebyggelse. Klosterkyrkan har under historien alltid haft en koppling till det omgivande landskapet. Att behålla siktlinjerna till kyrkan är viktigt för ortens identitet och den framtida turismutvecklingen. Vid planering av framtida projekt bör nya byggnader inte blockera siktlinjerna till kyrkan (Skara kommun, 2014).

OBS! EJ SKALENLIG

NATURVÅRDSINTERESSEN

- Landskapsbildskydd
- Riksintresse för naturvård
- Riksintresse för friluftslivet
- Lövsöksinventeringen
- Våtmarksinventeringen
- Nyckelbiotop
- Naturvärden
- Ängs- och betesmarkinventeringen
- Sumpskogar
- Strandskyddsområde
- Skyddvärda träd

NATURMILJÖER I VARNHEM

I Varnhem och dess omgivningarna hittar man många värdefulla naturmiljöer. Hela Varnhem omfattas av riksintressen för naturmiljö och friluftsliv. Dessa områden betraktas som allmänna intressen som är viktiga i ett nationellt perspektiv och har ett skydd i Miljöbalken. Dess områden som räknas som riksintressen får inte påtagligt komma till skada vid till exempel nya byggprojekt. Landskapsbildskydd är ett viktigt begrepp som måste användas för att skydda dessa intressen och i naturmiljöer är det viktigt att huvudsakligen oexploaterade områden kvarstår i gott skick och upprätthålls.

Olika aktiviteter som kan tänkas skada friluftslivet är till exempel gödsling av naturbetesmark och utsläpp av föroreningar. Olika försättningsåtgärder för att värna och bevara de värdefulla naturmiljöerna i området är skötsel av landskapselement, fortsatt jordbruk och naturvårdsinriktad betning av naturbetesmarker. Områden med värdefull skog såsom ädellövskog, sumpskog och kalkbarrskog ska inte exploateras. Olika faktorer som kan ha en negativ påverkan på naturmiljöerna är till exempel skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, omvandling av lövskog till granskog, nya vägar samt olämplig placering av ny bebyggelse av olika slag (Skara kommun, 2014).

DESIGN

Gamla ICA
Placering i Varnhem
Befintligt utseende och ritningar
Platsbeskrivning och analys
Designkriterier
Designprocess
Situationsplan
Plan & Sektioner
Mötesplatser
Olika nivåer av gemenskap
Orangeriet
Principer för hållbart byggande
Dagvattenhantering
En hyresgästs historia

3

GAMLA ICA

Ett av kriterierna för val av plats var att vi önskade ett centralt läge i hjärtat av Varnhem, med närhet till kollektivtraffik. Vi letade också efter en övergiven byggnad att återanvända som utgångspunkt för vårt gestaltungsförslag. Den före detta ICA-butiken ligger i centrum av Varnhem, nära klosterkyrkan. Butiken är nedlagd sedan år 2010 och används inte för tillfället. Vid besök på platsen upplevde vi direkt att byggnaden och platsen var perfekt för vårt projekt.

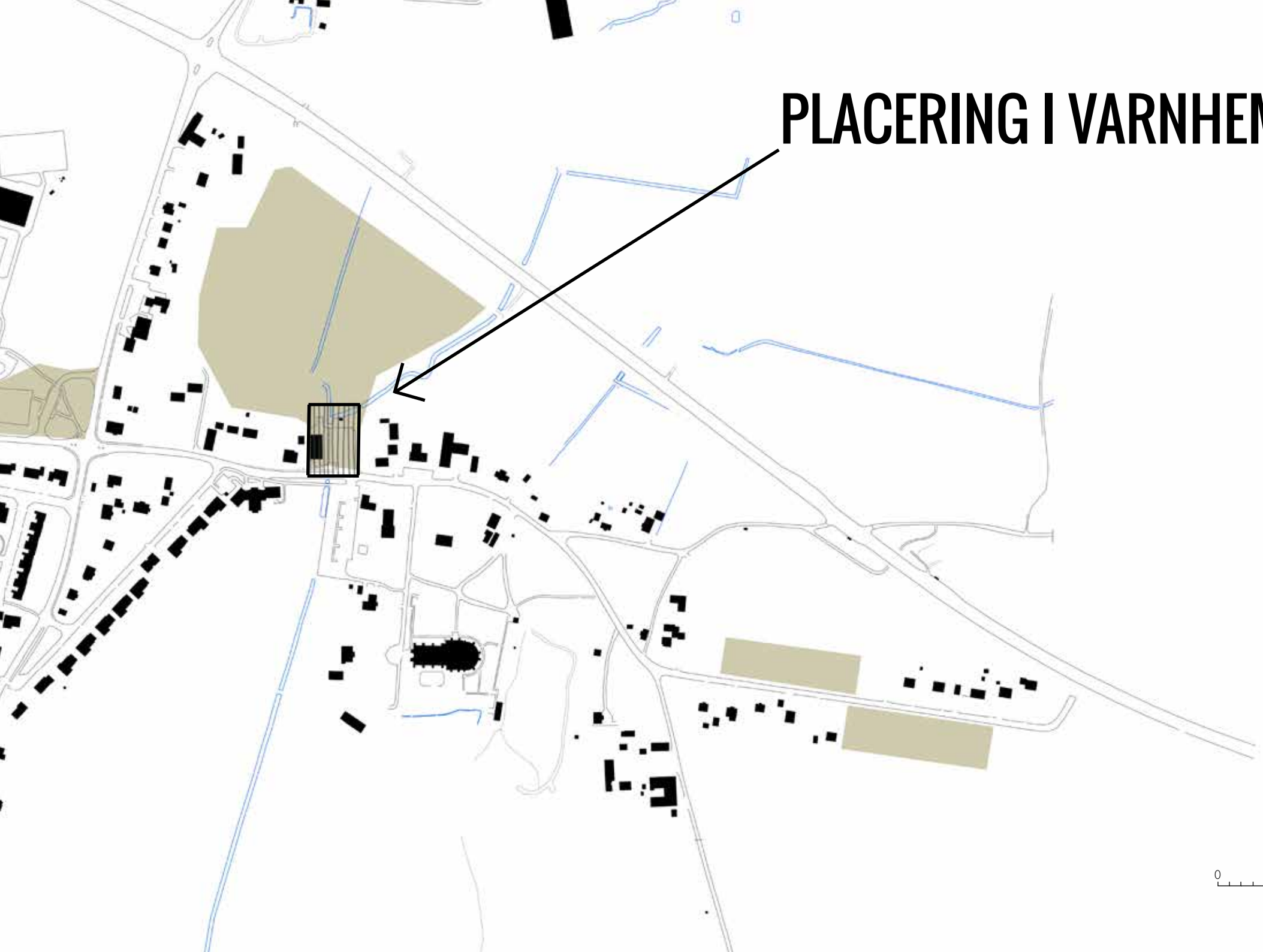
Butiken uppfördes på 1980-talet och består av en enkel träkonstruktion i ett plan. Byggnaden är 12 x 24 meter. Rummen kan grovt delas in i den faktiska butiken samt faciliteter såsom lager, leveransutrymme och kontor. Byggnadens totalhöjd på sex meter skapar en innertakhöjd på tre meter. Butiken är i relativt gott skick åtminstone utifrån våra observationer på platsen och behöver inte genomgå några större renoveringar. För att rymma alla funktioner för ett kollektivboende med privata och gemensamma ytor behövs även en tillbyggnad till den befintliga ICA-affären.

Den nya affären i Varnhem byggs 1980¹⁰

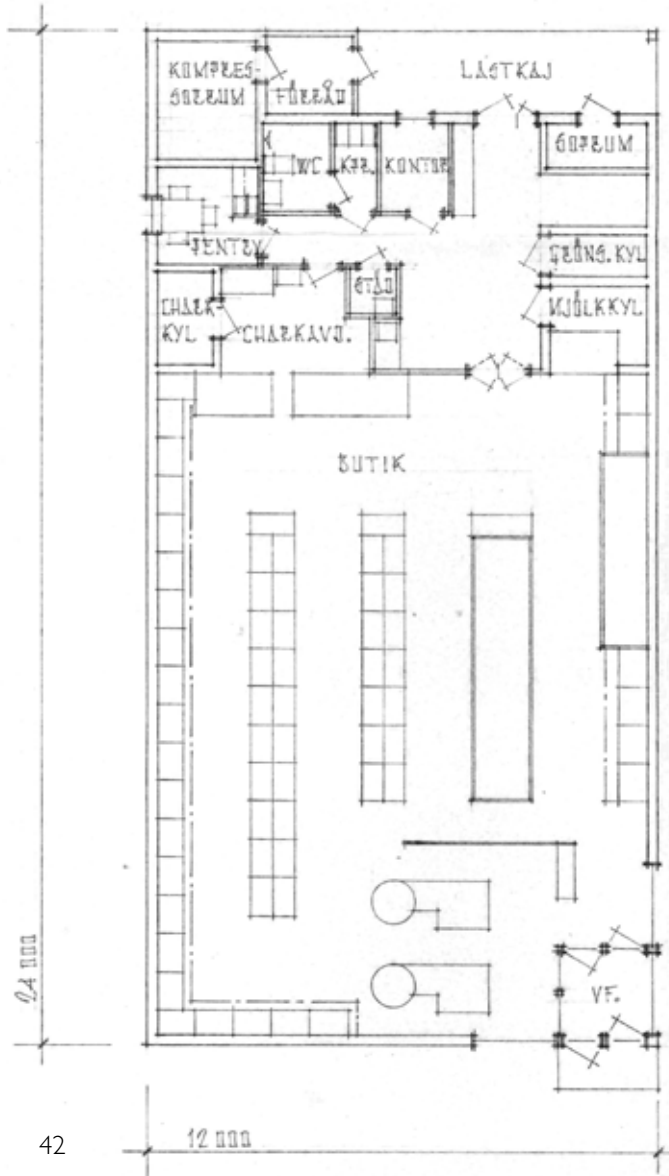

PLACERING I VARNHEM

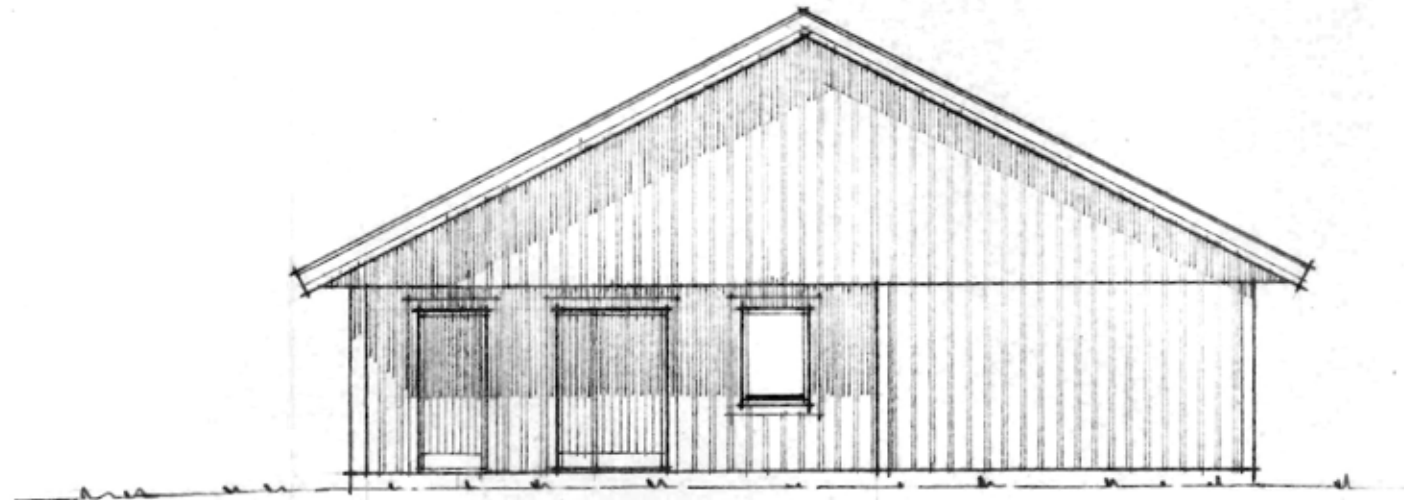

0 50 m

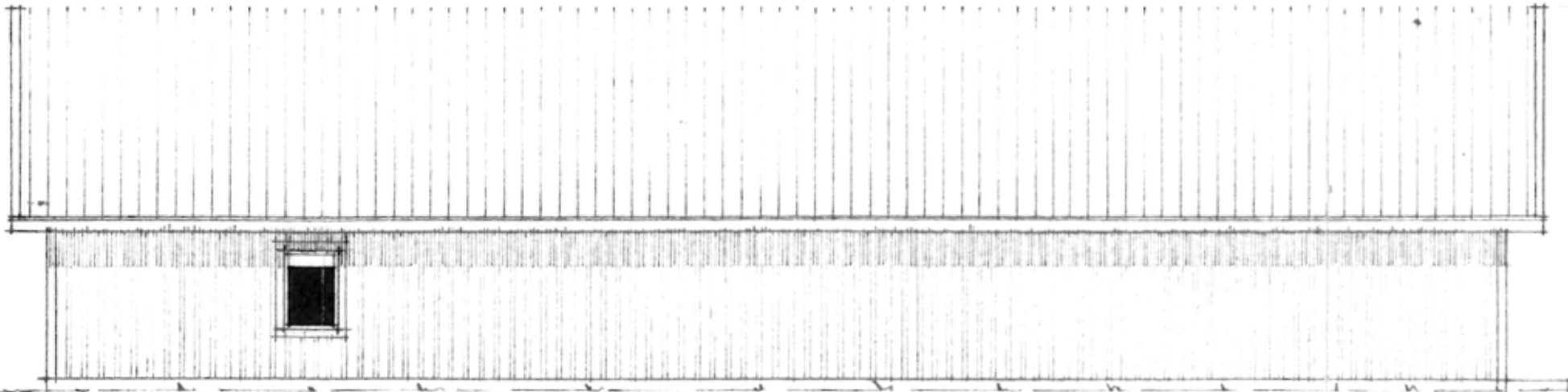
BEFINTLIGT UTSEENDE & RITNINGAR

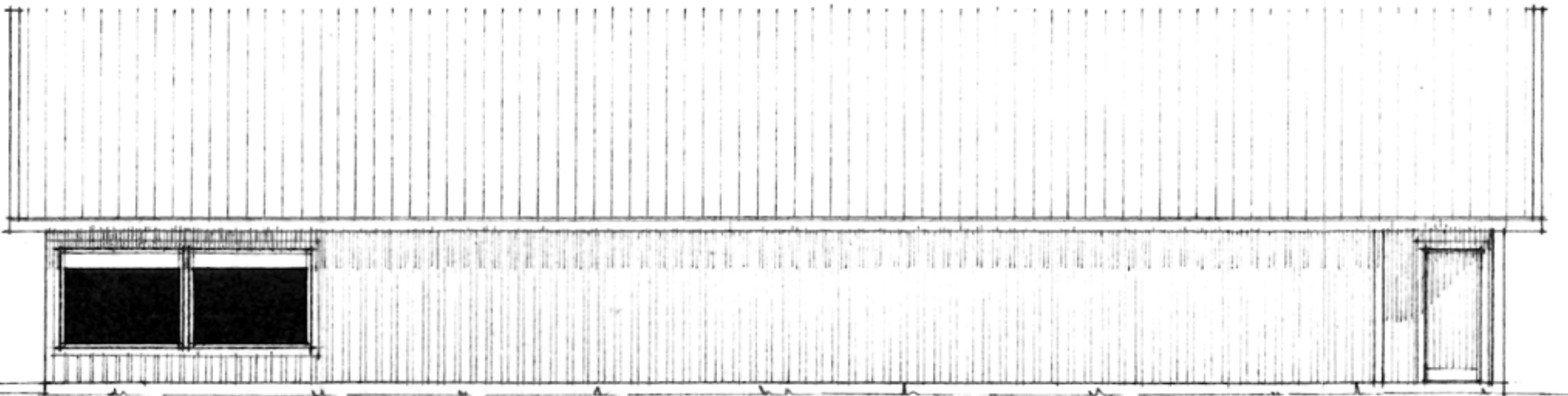
FASAD MOT SØDER

FASAD MOT NØR

FASAD MOT VÆSTER

FASAD MOT ØSTER

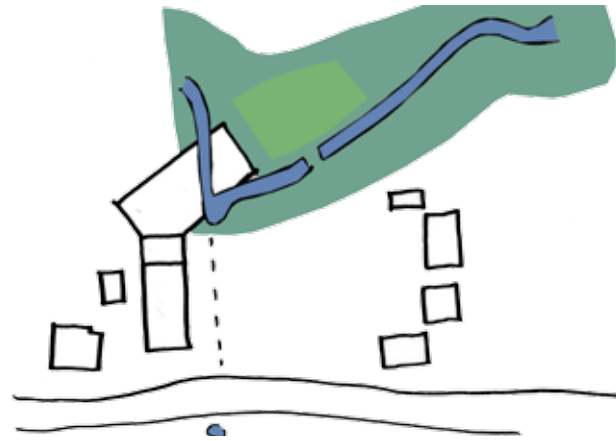
OBS! EJ SKALENLIG

PLATSBESKRIVNING OCH ANALYS

ORIENTERTING

Tillbyggnaden tar utgångspunkt i den ursprungliga byggnadskroppen. Då långsidorna vätter mot öst och väst var vår initiala idé att fortsätta i den riktningen.

BÄCK & VÅTMARK

Genom Varnhem, och mer specifikt genom vår valda plats, rinner en liten bäck. Trots att den idag leds under marken finns fortfarande ett stort våtmarksområde i närheten av den befintliga butiksbyggnaden. Det finns också planer på att gräva upp bäcken och göra den synlig igen. Med detta i beaktande blev det område som vi kunde bebygga ganska begränsat.

GRANNAR

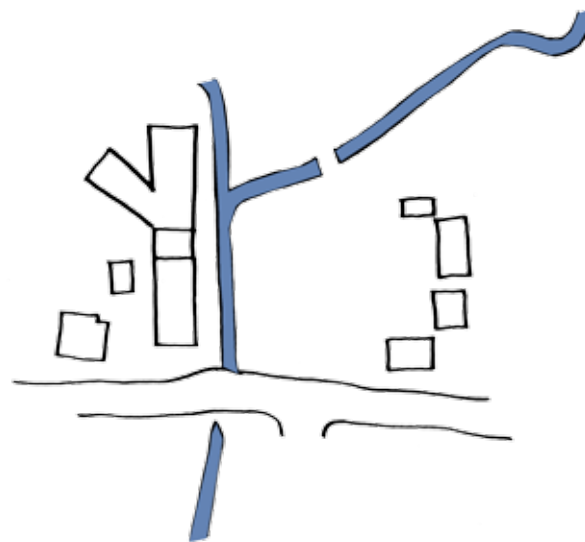
Närliggande byggnader begränsar förutsättningarna för utformningen den nya tillbyggnaden, trots att de ligger en bit ifrån butiken. På grund av detta kunde den nya tillbyggnaden inte ligga i så nära anslutning till den ursprungliga huskroppen som vi först hade tänkt.

DESIGNKRITERIER

ÅTERANVÄNDNING AV DEN TOMMA ICA-BUTIKEN

Det faktum att vi ville inkludera den gamla butiken i vår design och aktivera den med en ny funktion innebar både möjligheter och svårigheter. I ett funktionellt perspektiv kunde vi hitta en rad användningsområden för den befintliga byggnaden. Utformningen av tillbyggnaden begränsades på grund av befintliga egenskaper hos den gamla butiken och nuvarande placering av den.

SYNLIGGÖRA BÄCKEN IGEN

I den fördjupade översiktsplanen för Varnhem nämns en riktlinje att åter igen synliggöra bäcken. Vi bestämde oss för att arbeta i linje med denna riktlinje i våra planer. Detta gjorde att vi inte kunde placera tillbyggnaden åt det håll vi ursprungligen tänkt. Bäcken visade sig dock vara ett utmärkt inslag i utformningen av utemiljön på platsen.

SKAPA ETT ATTRAKTIVT OFFENTLIGT RUM

Det finns också planer på att skapa en mer attraktiv offentlig plats i form av ett torg vid den gamla butiken. Eftersom Varnhem attraherar många turister under sommarmånaderna och denna tomt är belägen centralt i tätorten, är det viktigt att det nya torgrummet kan gynna både lokalbefolkning och besökare och samla dem kring en gemensam mötesplats.

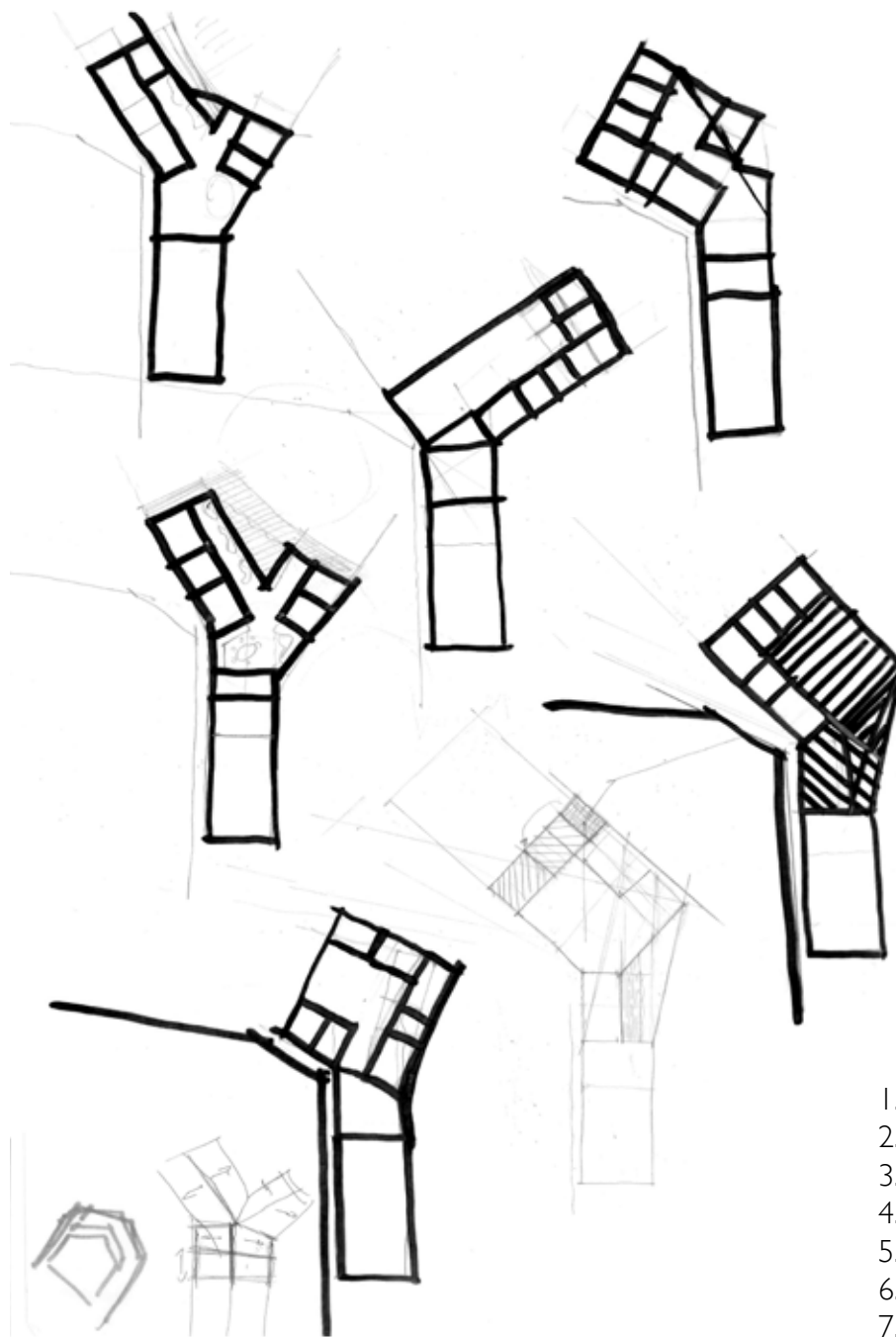
DESIGNPROCESS

I Vårt första gestaltungsförslag undersökte vi olika mindre möjliga scenarier för planering och orientering av tillbyggnaden. Förutsättningarna på platsen begränsade oss men gav samtidigt nya möjligheter.

Vi började med sju boendeenheter; tre dubbelrum och fyra singelrum, som alla planerades med maximal tillgänglighet, komfort och funktionalitet i åtanke. Boendeenheterna delar på en större gemensam yta som inkluderar kök, vardagsrum och bibliotek samt mer privata verandor och uteplatser.

Vi ritade en "övergångsbyggnad" i form av ett orangeri då vi behövde en tydlig uppdelning mellan det gamla och det nya. Bostadsdelen består av två byggnadskroppar för att maximera dagsljusinsläpp och för att skapa privata utrymmen för de boende. Formen var ett resultat av olika faktorer i omgivningen som Bybäcken som rinner genom tomten, våtmarken som omger den, grannhusen samt orienteringen mot solen.

Vi ville att vår byggnad skulle ha en enkel, begriplig design som inte skulle skapa konflikt med den existerande byggda miljön i Varnhem.

1. Orangeriet / Huvudentré
2. Lokalen (gamla affären)
3. Tillbyggnad (bostäder)
4. Boulebana
5. Parkering
6. Gång- och cykelväg
7. Bybäcken

Axvallavägen

Bybäcken

3

2

7

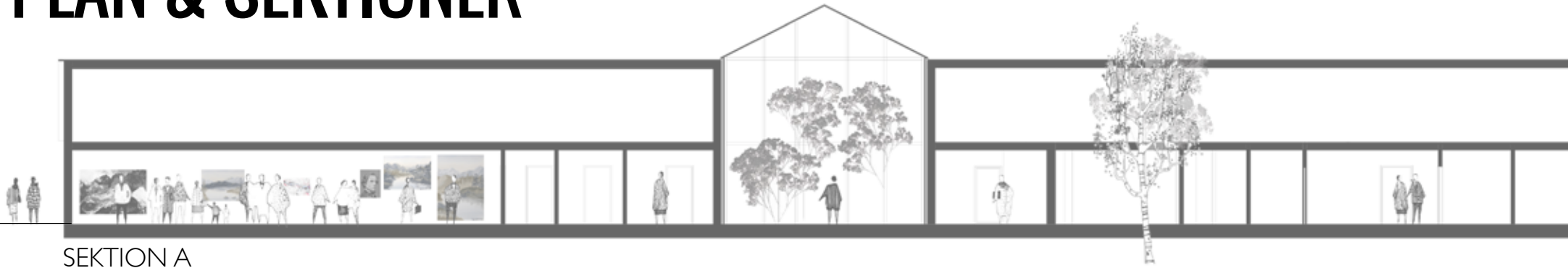
4

5

6

SITE PLAN 1:500

PLAN & SEKTIONER

SEKTION A

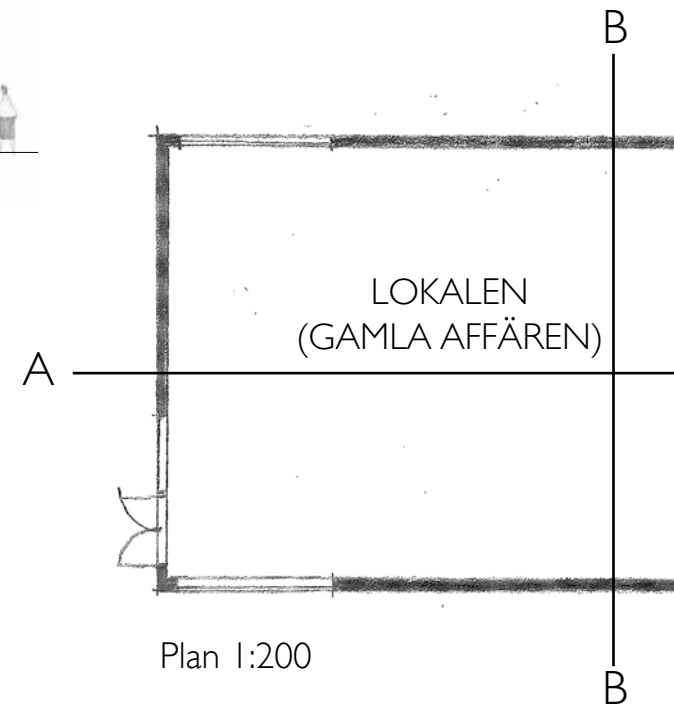
SEKTION B

1:200

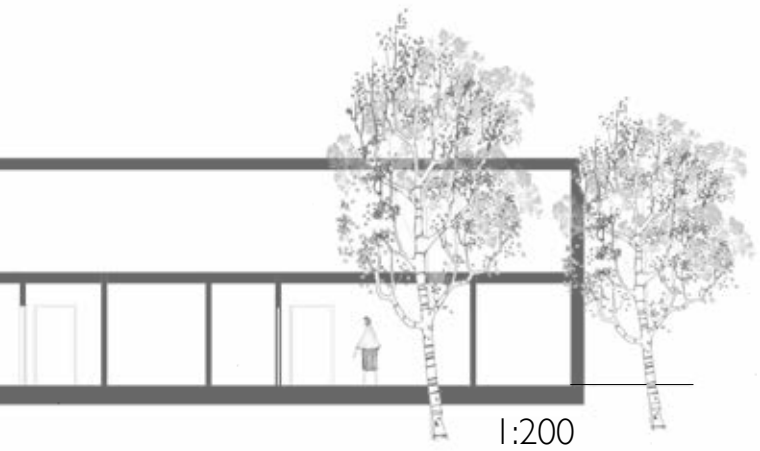

SEKTION C

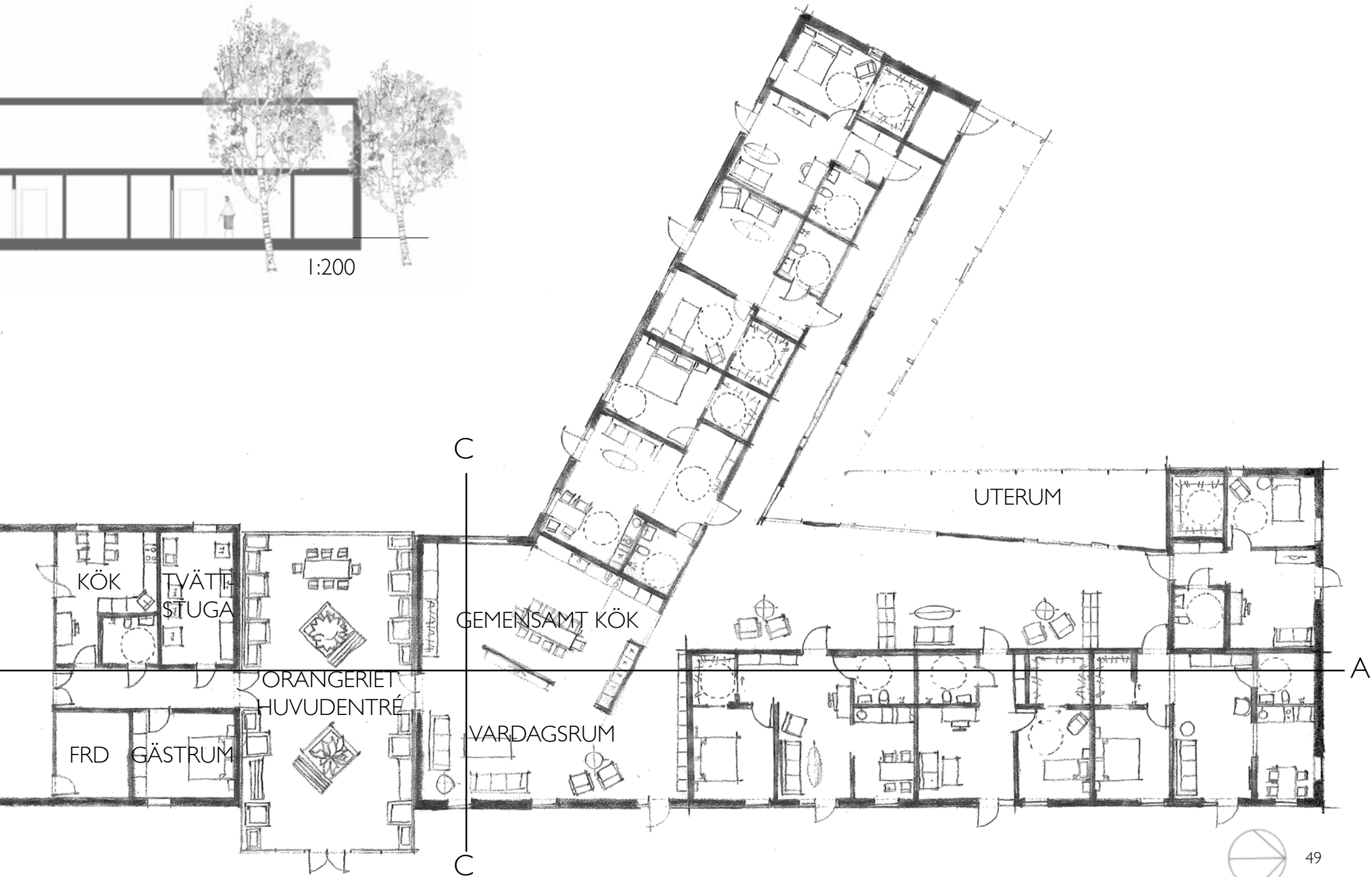
1:200

Plan 1:200

1:200

KÖK

TVÄTTSTUGA

GEMENSAMT KÖK

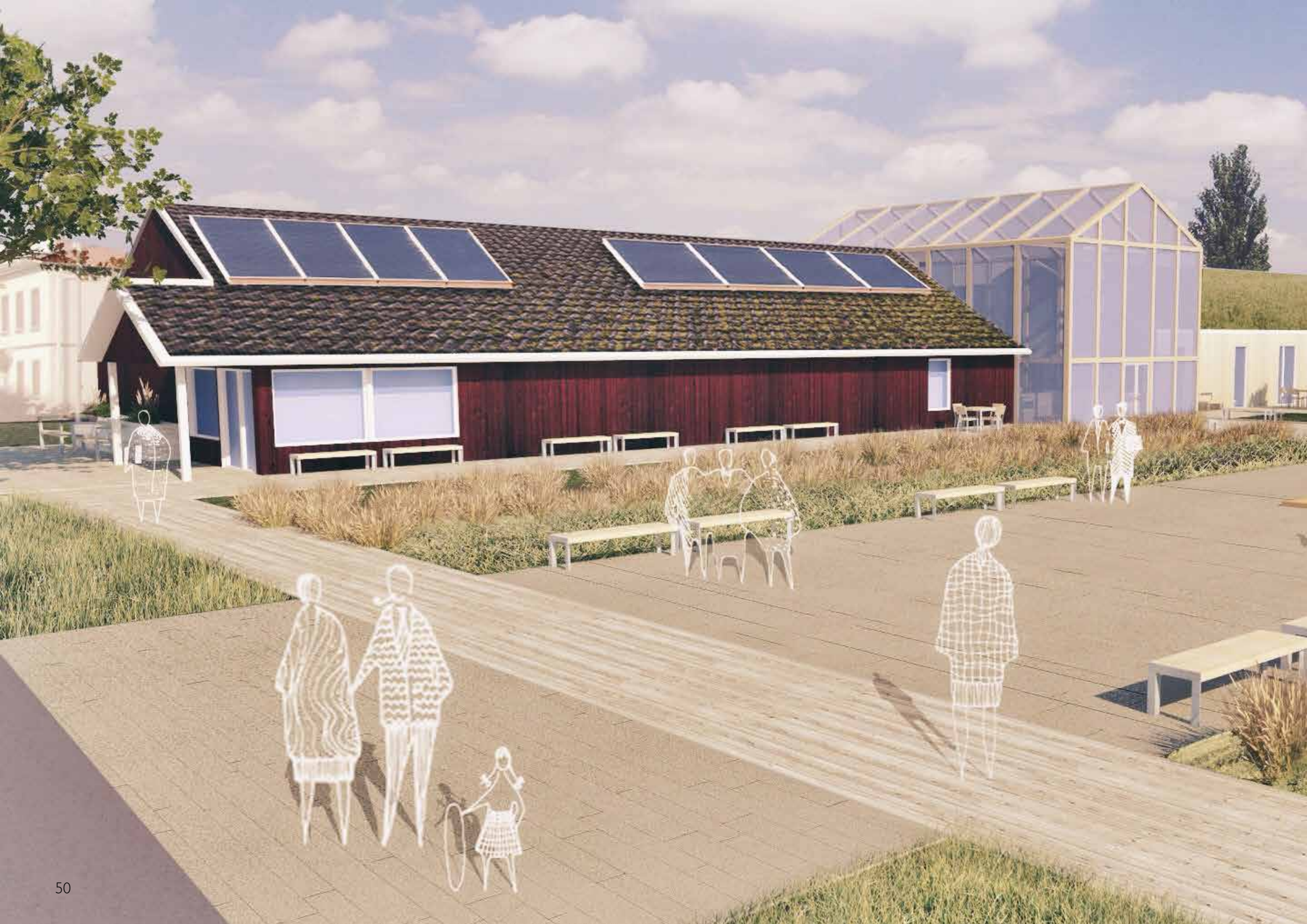
UTERUM

ORANGERIET

HUVUDENTRÉ

VARDAGSRUM

FRD GÄSTRUM

MÖTESPLATSER

För att kunna utforma detaljerna i förslaget var det nödvändigt att identifiera projektets olika målgrupper. Först och främst skulle de äldre som bor i Varnhem och närliggande områden kunna dra nytta av ett tillgängligt kollektivboende. Boendet skulle kunna vara tillgängligt för uthyrning via Centrumbostäder.

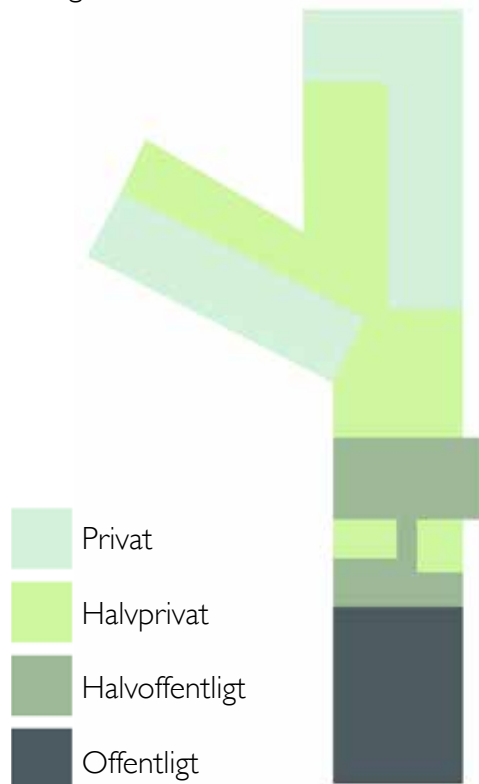
Orangeriet är tänkt som ett halvoffentligt rum. Här finns odlingslådor både för allmänheten och för de boende. Orangeriet fungerar på så sätt som en mötesplats för både boende och besökande.

Vid omvandlingen av den gamla butikslokalen bestämde vi oss för att skapa ett multifunktionellt rum som kan utnyttjas av de boende, men också hyras ut för marknader, mässor, möten och annat.

Torget framför byggnaden är tänkt som en samlingsplats för boende, lokalbefolkning och besökare i Varnhem. På grund av det centrala läget och den stora tillströmningen av besökare till Varnhem på sommaren är det den perfekta platsen för ett torg och allmänna evenemang.

OLIKA NIVÅER AV GEMENSKAP

Vi utformade vårt förslag med målet att skapa platser och rum som kan användas, inte bara av de boende i kollektivboendet utan även av boende i Varnhem. Detta resulterade i ytor med olika nivåer av avskildhet och privatliv. De privata delarna med sovrum och badrum har den högsta nivån av avskildhet, följt av det gemensamma vardagsrummet och köket som är mer halvprivata ytor. Orangeriet är mer halvoffentligt medan det lokalen i den gamla affären har en offentlig karaktär.

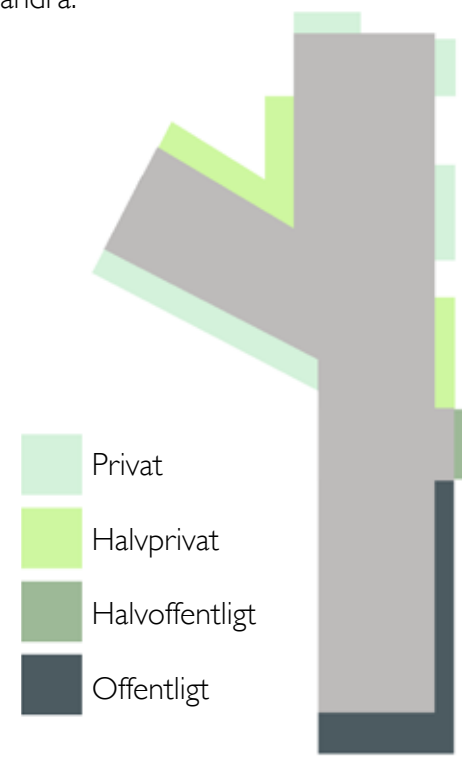

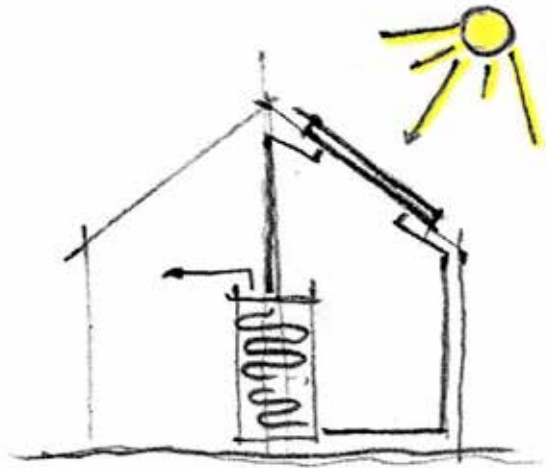

ORANGERIET

Idén om orangeriet som en gemensam trädgård tillkom för att skapa en övergångsyta mellan den gamla butiken och den nya tillbyggnaden, en zon mellan det mer offentliga utrymmet och de privata ytorna. Orangeriet fungerar även som huvudentré till byggnaden, det första rummet man upplever som besökare i kollektivhuset. Det kan ses som en förlängning av vardagsrummet, en plats för avkoppling där de boende kan umgås med andra besökare. I orangeriet finns odlingslådor som kan hyras ut eller användas av de boende i kollektivhuset, vilket gör att växthuset kan föra boende i området närmare varandra.

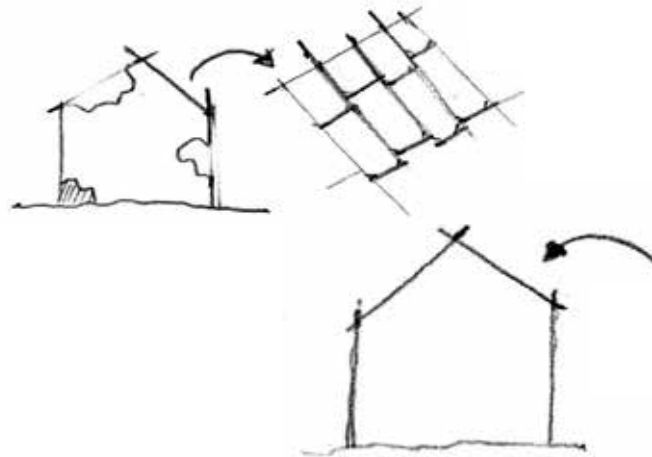

PRINCIPER FÖR HÅLLBARHET

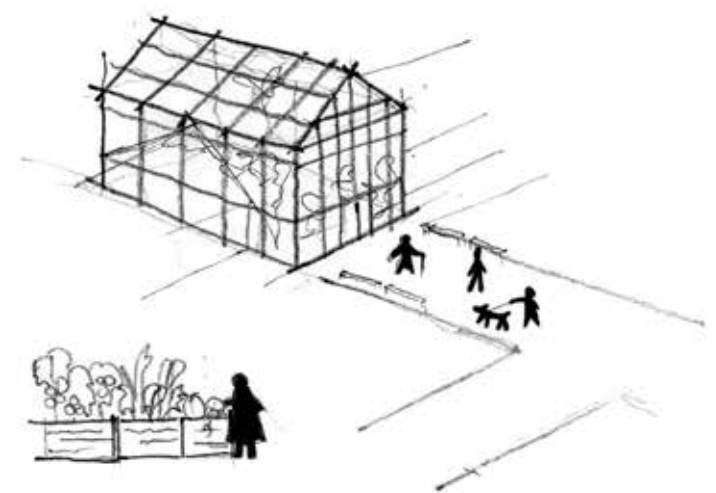
SOLCELLER

Vi adderade solceller på taket för att kunna ta tillvara solens strålar som energikälla för att generera elektricitet. På så sätt blir byggnaden så oberoende av tillförd energi.

ÅTERVUNNET MATERIAL

Tanken med den nya tillbyggnaden är att den ska passa in i Varnhems befintliga byggnadsbestånd och består därför huvudsakligen av trä som material. Fasadpanelen på väggarna bör återanvändas från gamla byggnader för att ta tillvara på så mycket naturmaterial som möjligt.

SOCIAL HÅLLBARHET

Syftet med orangeriet och den offentliga parken är att förbättra kvaliteten hos offentliga områden i Varnhem och utveckla samhället genom socialt ansvar och support. Idag är det många äldre som bor ensamma vilket man kanske inte vill. Kollektivboendet är också ett projekt som stödjer socialt umgänge och bidrar till social hållbarhet.

DAGVATTENHANTERING

HÅLLBAR VATTENAVRINNING

En viktig aspekt av projektet har varit att återskapa Bybäcken som idag är kulverterad. Bäckens startar från Billingens höjder och rör sig ner till Hornborgasjön. Vi vill synliggöra vattnet i Bybäcken och göra det till en tillgång på platsen och inte något som är gömt under marken.

Som ett resultat av kraftig nederbörd det tidigare varit problem med översvämningar tidigare på platsen. På grund av detta har vi undersökt hur vi kan använda oss av ett öppet dagvattensystem för att hantera konsekvenserna av framtida översvämningar. Med rätt behandling av dagvatten kommer bäcken bli en del av en hållbar vattenhantering och ett attraktivt inslag på platsen. Klimatförändringar i framtiden i form av ökad nederbörd gör det extra viktigt att planera för en hållbar dagvattenhantering.

Vårt gestaltningsförslag är därför baserat på ett system där dagvattnet tas omhand och renas lokalt på platsen. Den nya tillbyggnaden förses med gröna tak som kan absorbera regnvatten. Dagvattnet kan också ledas till Bybäcken där omkringliggande vegetation renar vattnet. Överflödigt vatten kan sen rinna vidare till Hornborgasjön eller det nya våtmarksområdet och den sjö som kommer att anläggas söder om Varnhem (Västsvenska Turistrådet u.å.)

VEGETATION FÖR VARIERANDE VATTENNIVÅER

Vegetation som lämpar sig för ett öppet dagvattensystem är växter som är anpassade för områden med varierande vattennivåer och överlever en eventuell översvämning. Vissa forskare menar dock att även vegetation som inte är anpassad för översvämningssområden kan fungera i öppna dagvattensystem. Sammantaget bör vegetationen bestå av växter med hög motståndskraft samt god anpassningsförmåga till förändrade vattennivåer av översvämningar och perioder av torka (Jönsson, 2015).

EN HYRESGÄST HISTORIA

Elsa är en kvinna på 74 år som bor i det nybyggda kollektivhuset. Hon är änka och har levt hela sitt liv i Varnhem. När hon skulle sälja sitt hus och flytta så bestämde hon sig för att prova bo i det nya experimentella projektet som byggdes förra året. Elsa tyckte det verkade spännande att bo tillsammans med andra och dela på olika hushållssysslor som exempelvis matlagning. Elsa har en stor familj, tre söner och två barnbarn. Två av hennes söner bor i Skövde men de kommer ofta och besöker sin mamma. Hennes yngsta son bor i Luleå med sin familj. Det är väldigt praktiskt för honom och hans familj att låna gästrummet som finns i kollektivboendets.

Elsa har bott i ett stort hus hela sitt liv och hon är glad över att ha så mycket yta i sitt nya hem. Hennes privata rum kanske är i minsta laget men hon tillbringar mycket tid i de gemensamma utrymmena så efter ett tag upplevde hon inte detta som något problem. Det tog ett tag att vänja sig efter flytten men nu trivs hon bra med sitt nya boende. Hon har också lyckats övertala sina två vänner, ett par från Skara, att flytta in i kollektivboendet.

Elsa har haft en kennel under största delen av sitt liv men hon var tvungen att avsluta sin verksamhet när det blev svårare och svårare att ta hand om så många hundar. Hon har behållit sin favorit Wanda, som bor med henne i kollektivboendet. Det är tur att Wanda är en väluppfostrad pudel så det var lätt för de andra boende att tycka om henne.

Elsa spenderar mycket tid i orangeriet där hon odlar tomater och andra grönsaker. På sommaren brukar hon bjuda sina grannar på lunch i det rymliga uterummet. Elsa tycker om när den stora öppna lokalen som förr var en ICA butik förvandlas till en matmarknad där bönder från området säljer sina lokalproducerade produkter. Vid dessa tillfällen får hon även möjligheten att sälja några av de grönsaker som hon själv odlar. Elsa önskar att det kunde vara matmarknad i den gamla ICA butiken varje vecka. Det enda hon saknar som inte finns i kollektivboendet är en bastu.

Just nu ser Elsa fram emot sin 75:e årsdag då hon ska ha ett stort födelsedagskalas i den gamla affären. Många personer kommer, både vänner och familj. Livet leker!

SLUTSATS REFERENSER 4

SLUTSATS

I början av projektet kunde vi båda använda våra olika erfarenheter inom äldreomsorg för att rita bostäder för seniorer. Vårt mål var att inte bara att skapa ett tillgängligt och funktionellt boende utan också något som kan förändra hur traditionella bostäder för äldre utformas. Det speciella förutsättningarna i Skara kommun och i den historiska orten Varnhem hade vi i åtanke under hela processen. Det var viktigt för oss att skapa något nytt för orten Varnhem med dess landsbygd, kulturmiljöer och rika historia som i ett steg mot en hållbar framtid.

Vi använde de lokala utvecklingsmålen och planerings- och gestaltungsstrategierna som riktlinjer för vårt projekt för att belysa de möjligheter som finns inom kommunen och framhäva de utmaningar som kommunen står inför. Bristen på olika boendeformer för äldre var vår största drivkraft och vi hoppas att vi har lyckats uppmärksamma den problematiken med bostadsproppen som uppkommer när äldre som vill sälja sina hus inte har några attraktiva alternativ att välja emellan när man vill flytta till ett mindre tillgängligt boende.

Kollektivboende för seniorer är en boendeform som kan vara attraktiv för vissa grupper av människor men inte alla. Från svarsenkäterna vid PRO-mötet fick vi en tydlig bild av att den äldre delen av befolkningen vill ha fler tillgängliga boendebalternativ. De är långt ifrån nöjda med dagens utbud på bostadsmarknaden. Kollektivboende för äldre kan vara en lösning på problemet men det finns många fler lösningar kvar att undersöka. Även om dagens brist på bostäder för äldre kan inte lösas med enbart detta projekt hoppas vi på att vi har kunnat inspirera hur man kan lösa frågan på olika sätt med alternativa boendeformer som bidrar till en mer varierad bostadsmarknad med inte enbart traditionella lösningar även i en liten landsort som Varnhem.

Vårt gestaltungsförslag är ett modernt boende i en lantlig och historisk miljö med komfort och tillgänglighet. Genom att föreslå en större offentlig plats inom ramen för projektet, som också kan användas av boende i Varnhem och besökare, var vår avsikt att skapa en social mötesplats för många olika typer av människor; allt från lantbrukare som vill sälja sina produkter till turister på väg för att se klosterkyrkan.

Med detta projekt hoppas vi på att kunna uppmuntra och inspirera framtida utvecklingsplaner vad gäller boende för äldre i mindre kommuner som Skara kommun. Det är viktigt med en fortsatt levande landsbygd som utvecklas i en hållbar riktning.

REFERENSER

KÄLLOR

Axelsson, T., Vretemark, M., (2013) *Varnhem innan munkarna kom* Västergötlands museum http://vastergotlandsmuseum.se/wp-content/uploads/2015/06/varnhem_innan_munkarna_kom_webb.pdf (2012-12-12)

Clausson, C., (2015) Miljonbidrag säkrar Varnhems klosterruin. *Nya Lidköpings tidningen*, 5th of January. http://www.aix.se/wp-content/uploads/2015/01/NLT_20150105.pdf (2015-12-12)

Henriksson, C., Holmström, E., (2011) *Kulturhistorisk utredning Varnhem* Västergötlands museum (Arkeologisk rapport 2012:1, Bebyggelsehistorisk rapport 2012:2)

Jönsson, E., (2015) *Vegetation för flukturerande vattennivåer - gestaltungsförslag för urbana öppna vattensystem i Augustenborg*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet (Trädgårdsingenjör: Kandidatprogram) http://stud.epsilon.slu.se/7743/2/jonsson_e_150422.pdf (2012-12-12)

Skara kommun https://sv.wikipedia.org/wiki/Skara_kommun (2015-12-12)

Skara Kommun (September 2013) *Varnhem - Nulägesrapport* <http://www.skara.se/download/18.58f856f9149782c3eaa819d11415348729572/Nul%C3%A4gesrapport+Varnhem.pdf> (2012-12-12)

Skara Kommun (Oktober 2014) *Fördjupad översiktsplan för Varnhem & Ljungsbro* Dnr: Sbn 2010/1259 <http://www.skara.se/download/18.13dd7fb8149fc086d1fb5dc61417699365887/F%C3%96P+Varnhem+och+Ljungstorp.pdf> (2015-12-14)

Statistiska centralbyrån (2014) *Folkmängd i riket, län, kommuner efter kön och ålder* http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Helarsstatistik---Kommun-lan-och-riket/159277/ (2012-12-12)

Sverige <https://en.wikipedia.org/wiki/Sweden> (2015-12-12)

Trafikverket (Oktober 2008) *Väg 49 mellan Axvall och Varnhem*, Arbetsplan, Object number: 85631730 http://www.trafikverket.se/contentassets/d1c12e3662344e0182ec2779947e493a/broschyr_webbversion_vag_49_axvall_varnhem.pdf (2015-12-12)

Varnhem <https://sv.wikipedia.org/wiki/Varnhem> (2015-12-12)

Västra Götalands län https://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4stra_G%C3%B6talands_l%C3%A4n (2015-12-12)

Västsvenska Turistrådet *Upplevelseområde Varnhem & Hornborgasjön - Skaraborgs unika kultur- och natur från vision till hållbar kvalitetssäkrad reseanledning* <http://www.skara.se/download/18.58f856f9149782c3eaa819d51415348738277/Upplevelseomr%C3%A5det+Varnhem+och+Hornborgasj%C3%B6n.pdf> (2012-12-12)

BILDER

1. [Vykort från Varnhem] n.d. [Elektronisk bild] From Skarke-Varnhems Hembygdsförenings archive [http://www.varnhemshistoria.se/digitalt-fotoarkiv/a.-l-varnhems-historiska-bebyggelse-\(utom-kyrkan\)-med-m%C3%A5nga-varnhemsbor-22733856](http://www.varnhemshistoria.se/digitalt-fotoarkiv/a.-l-varnhems-historiska-bebyggelse-(utom-kyrkan)-med-m%C3%A5nga-varnhemsbor-22733856) [Åtkomst 2015-11-126]
2. [Vykort från stationshuset i Varnhem] n.d. [Elektronisk bild] From Skarke-Varnhems Hembygdsförenings archive <http://www.saj-banan.se/del-iii/del-iii-sid.-2-varnhems-station-16460162> [Åtkomst 2015-12-13]
3. Ericsson, Ludvig [Tågstationen i Varnhem] n.d. [Elektronisk bild] Picture from Trafikverket/ Järnvägsmuseum - number: KAFR00583) <http://www.saj-banan.se/del-iii/del-iii-sid.-2-varnhems-station-16460162> [Åtkomst 2015-12-14]
4. [Hus som brinner i Varnhem] n.d. [Elektronisk bild] <http://www.varnhemshistoria.se/digitalt-fotoarkiv/i.-varnhemsbranden-22734266> [Åtkomst 2015-12-14]
- 5, 10. [Nya affären byggs i Varnhem] n.d. [Elektronisk bild] <http://www.saj-banan.se/del-iii/del-iii-sid.-l-p%C3%A5-ing%C3%A5ng-mot-varnhems-station-11101535> [Åtkomst 2015-12-14]
6. [Utgrävningar i Varnhem] n.d. [Elektronisk bild] <http://vastergotlandsmuseum.se/varnhem/> [Åtkomst 2015-12-14]
7. [Framsida för fördjupad översiktsplan för Varnhem & Ljungstorp] n.d. [Elektronisk bild] <http://www.skara.se/download/18.13dd7fb8149fc086d1fb5dc6/1417699365887/F%C3%96P+Varnhem+och+Ljungstorp.pdf> [Åtkomst 2015-12-14]
8. [Archelological shelter illustration] n.d. [Electronic picture] http://www.aix.se/wp-content/uploads/2015/01/NLT_20150105.pdf [Åtkomst 2015-12-14]
9. Brunander, Mats & Irvine, Simon [Illustration av den nya sjön och våtmarksområde] n.d. [Elektronisk bild] Förslag till omgestaltning av landskapet vid Varnhems klosterkyrka

Alla andra foton eller bilder har vi tagit själva.

CHALMERS ARKITEKTUR

Masterprogram Design for Sustainable Development 2015/2016

SKARA - Stad och land i samverkan

Designstudio del B / Fördjupningsprojekt

Daniela Diaconu & Maria Wikström

Bo tillsammans på äldre dagar - Kollektivboende för seniorer i Varnhem